1966

De stem

van het

Humanistisch Verbond

1946

1965

3.-

De stem

van het

Humanistisch Verbond

1946

1965

Publieke verklaringen van het Humanistisch Verbond, en lijst van publicaties uitgegeven door het Humanistisch Verbond in de periode van 1946 tot 1965.

6609 - 1500

Uitgegeven ter gelegenheid van het twintigjarig bestaan van het Humanistisch Verbond in 1966

Inleiding

Ter gelegenheid van het twintigjarig bestaan van het Humanistisch Verbond is een documenterende verzameling samengesteld over de publieke uitlatingen van het Humanistisch Verbond.

Hierin zijn de belangrijkste publieke verklaringen van het Verbond in extenso opgenomen, alsmede een lijst van de traditionele Nieuwjaarsbrieven van het hoofdbestuur, die bij de aanvang van elk jaar via de radio uitgesproken worden. Daarin sprak het hoofdbestuur zich ook publiekelijk uit over de situatie in binnen- en buitenland, belicht vanuit humanistische visie.

Voorts is in deze verzameling een opsomming gegeven van de periodieken en van de niet-periodieke publicaties van het Verbond, die in de jaren van 1946 tot en met 1965 uitgegeven werden. Het spreekt vanzelf, dat de hierin opgenomen brochures voor een deel niet meer verkrijgbaar zijn omdat de oplage uitverkocht is en niet herdrukt. De lijst toont echter de grote verscheidenheid van onderwerpen, waarmede het Verbond zich in de eerste twintig jaar van zijn bestaan heeft beziggehouden.

Tenslotte zijn ook de teksten opgenomen van de beginselverklaring van het Verbond zoals die bij de oprichting in 1946 luidde en zoals die na rijp beraad binnen een daartoe gevormde commissie door het congres van het Verbond in 1955 gewijzigd vastgesteld werd.

Het leek van belang om deze documentatie nu — bij het twintigjarig bestaan — uit te geven, enerzijds omdat thans nog — hopelijk geheel volledig — te achterhalen was wat tot nu toe gepubliceerd werd, anderzijds om de leden die deze twintig jaren van het Verbond niet of slechts gedeeltelijk meebeleefden, een indruk te geven van de werkzaamheid van het Verbond op dit gebied.

Publieke verklaringen van het Humanistisch Verbond 1946-1965

I Het Humanistisch Verbond over Indonesië (Akkoord van Lingadjatti)

De verhouding Nederland-Indonesië is thans het onderwerp van heftige discussies. Mensen, Nederlanders, die zoëven nog naast elkaar stonden en tezamen, eensgezind de strijd voor de bevrijding van hun volk, voor recht en menselijkheid voerden tegen de onderdrukker, bestrijden elkaar thans zonder begrip en ontzien zich niet elkaar verdacht te maken.
Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond acht het juist zich over deze kwestie principieel uit te spreken.
Het stelt vast, dat het het goed recht is der Indonesische volken hun lot in eigen hand te nemen, mits de door hen verlangde vrijheid geen inbreuk maakt op de vrijheid van anderen, Nederlanders zowel als Indonesische minderheden.
Het kan niet twijfelachtig zijn, dat uit humanistisch oogpunt het voorgestelde accoord de voorkeur verdient boven de enige andere mogelijkheid die, gezien de opvattingen der Indonesiërs, in feite nog over zou blijven, namelijk een oplossing door dwang en geweld.
Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond erkent dat de boven uitgesproken overtuiging in haar practische toepassing, moet leiden tot het opgeven van gevestigde belangen en van voor velen dierbare gedachten, maar meent dat het humanistisch beginsel, dat elk mens en elk volk recht heeft op de mogelijkheid om zich volledig te ontplooien en zijn eigen aard te verwezenlijken, onvermijdelijk tot deze gevolgtrekking moet voeren.

Mens en Wereld, jan. 1947

II De Vastenbrief van de Nederlandse bisschoppen

Het Humanistisch Verbond is een organisatie van buitenkerkelijken, die niet uitgaan van het bestaan van een persoonlijke Godheid en zich baseren op de eerbied voor de mens als geestelijk en zedelijk wezen. Het heeft steeds de Christelijke levensbeschouwing gerespecteerd en zal dat ook in de toekomst blijven doen. Dat kan echter niet verhinderen, dat het Verbond zich duidelijk zal moeten uitspreken, wanneer kerkelijke organen menen, het humanisme te moeten aanvallen op een wijze, die slechts verontwaardiging kan verwekken.
In de Vastenbrief voorgelezen in de Katholieke kerken op zondag 16 februari j.l. staat o.a.:

„Van moraal kan geen sprake zijn voor wie niet gelooft aan een God, die de mens zekere verplichtingen heeft opgelegd en het kwade bestraft. Waarom zouden wij niet iets van een ander wegnemen, als wij het zo goed kunnen gebruiken en niemand het bemerken zal?"
„Wie niet in een God gelooft, doet wat nuttig en aangenaam voor hem is. Alle systemen om een moraal op te bouwen zonder God houden geen stand".

Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond meent tegen deze onjuiste en beledigende uitspraak een woord van ernstig protest te moeten laten horen.
Onjuist is deze uitspraak, omdat statistisch bewezen is, dat de misdadigheid niet afhangt van de onkerkelijkheid. Beledigend voor een volksgroep is dit oordeel bovendien, omdat hier datgene, wat voor velen een hoogste waarheid is, op een ontoelaatbare wijze tot karikatuur gemaakt wordt. Wanneer de bisschoppen uitspreken, dat door de ondermijning van het geloof „ook de grote weerstand tegen het verval der zeden gebroken is", dan stelt het Verbond daartegenover, dat de humanist het kwaad niet laat uit vrees voor straf of het goede doet in de hoop op beloning. Handelen uit overwegingen van angst of hoop heeft met zedelijkheid juist niets te maken. Maar de humanist meent, dat de mens, hoezeer ook blootgesteld aan zwakheid en verleiding, het goede behoort te doen uit innerlijke overtuiging.

Erger is nog, dat de bisschoppen zich niet rechtstreeks keren tegen de levensbeschouwing van het humanisme, maar het met politieke stromingen, zoals liberalisme, socialisme en communisme vereenzelvigen. Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond kan dit niet anders noemen dan misleidend en onwaarachtig. Temeer, daar men in deze brief tevergeefs zoekt naar een woord van protest tegen de geweldsregering van Franco, die door zijn Katholicisme niet teruggehouden wordt van een heerschappij die de humanisten onwaardig achten. Deze hele brief brengt een scheiding, niet alleen tussen de onderscheiden levensovertuigingen, maar ook tussen de mensen zelf, door 't onware getuigenis, dat zij die zonder God leven, ook leven zonder gebod. Deze Vastenbrief overtuigt het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond opnieuw van de noodzaak van dit Verbond: door zijn bestaan, zijn beginselverklaring en zijn getuigenis zullen steeds meer zedelijk en geestelijk levende mensen dergelijke uitlatingen van de kerk als onwaardig gaan beschouwen. En dit zal de kerk dwingen tot een principiëler woord, dan heden, ook tot schade van de kerk zelf, gesproken werd.

III Tegen ondermijning van het openbaar onderwijs

Het congres van het Humanistisch Verbond, bijeen in vergadering te Utrecht op 22 en 23 maart 1947,
uit de pers kennis genomen hebbende van de circulaire van de minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen aan de gemeentebesturen, waarin er de aandacht op gevestigd wordt, dat met inachtneming van de bepalingen in art. 42 en 43 der L.O.-wet op de openbare school bij bepaalde vakken niet alleen bijbelkennis kan worden bijgebracht, maar dat het onderwijzend personeel bovendien de vrijheid heeft godsdienstige handelingen in en met de klasse te verrichten, eveneens binnen de perken van art. 42 der wet,
is van oordeel, dat de omschrijving „bijbelkennis" weinig gelukkig is, indien men bedoelt de wenselijkheid uit te spreken van enige kennis der voor de lagere school geschikte bijbelse verhalen, evenals van zinrijke verhalen uit niet-christelijke culturen, maar meent met de meeste nadruk te moeten protesteren tegen de ondermijning der beginselen van de openbare lagere school, die in het verrichten van godsdienstige handelingen met de klasse ligt opgesloten,
besluit dit ter kennis te brengen van regering, volksvertegenwoordiging en pers.

Mens en Wereld, 2e jg. no. 4, 2-4-47

IV Indonesië

In het huidige stadium van de Indonesische kwestie verklaart het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond het volgende:
Het feit, dat op het ogenblik de verbindingen tussen Nederland en de republiek Indonesia zijn verbroken en men nog steeds met de wapenen in de hand tegenover elkaar staat, heeft in de kringen van het Humanistisch Verbond diepe teleurstelling, grote verontrusting en droefheid gewekt.
Teleurstelling, omdat al ons verlangen uitgaat naar een wereld van harmonie en vrede, waarin de volken vrije zelfstandige naties zijn, terwijl nu juist wij zelf zijn betrokken bij een gewapend optreden, waarin deze essentiële waarden op het spel staan.
Verontrusting, omdat wij mede verantwoordelijk zijn voor het kwaad, dat het gebruik van geweld op zich zelf altijd betekent. Droefheid ten slotte, omdat er op het ogenblik een vijandige houding bestaat tussen hen, die op nauwe samenwerking zijn aangewezen en omdat niet te overzien is welke diepe scheidingen — en voor hoe lang — er tussen hen zullen komen.
Het humanisme is de drager van een maatschappij-beeld, dat wordt gekenmerkt door redelijk overleg, vertrouwen en verdraagzaamheid als richtsnoeren voor de onderlinge omgang tussen individuen, groepen en volken. Het hoofdbestuur meent dan ook tegenover allen, die verantwoordelijkheid dragen, in het bizonder ook de regering, tot uitdrukking te moeten brengen, dat het uiterste gedaan behoort te worden om volgens deze richtsnoeren naar een oplossing van het onderhavige conflict te streven.

Mens en Wereld, 2e jg. no. 9, 15-9-47

V Tsjecho-Slowakije

De jongste gebeurtenissen in Tsjecho-Slowakije, waar men de methoden van de democratische rechtsstaat heeft verlaten, hebben niet nagelaten in de kringen van het Humanistisch Verbond grote verontrusting te wekken.
Ook door andere machten dan die in Tsjecho-Slowakije de doorslag gaven, wordt de persoonlijke vrijheid bedreigd, zoals bijvoorbeeld in Spanje sinds lang gebleken is. Des te meer wordt iedere humanist daardoor gedwongen zich opnieuw rekenschap te geven van de overheersende betekenis der persoonlijke vrijheid.
Het humanisme kan niet ophouden aan elke samenleving in diepe ernst de eis te stellen van bestaanszekerheid en redelijke welvaart voor ieder mens. Maar evenmin kan het onuitgesproken laten, dat daarmee in de westerse cultuur de gelijkheid voor de wet, de rechtszekerheid, de vrije meningsuiting en de mogelijkheid tot vrije discussie ten aanzien van wetgevende en besturende arbeid onverbrekelijk verbonden behoren te zijn.
Het humanisme is de drager van een maatschappijbeeld, dat wordt gekenmerkt door sociale gerechtigheid, persoonlijke vrijheid en culturele verantwoordelijkheid. Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond meent dan ook tot uitdrukking te moeten brengen, dat het de taak van alle humanisten is deze ideeën onwankelbaar trouw te blijven in woord en daad.

Mens en Wereld, 2e jg. no. 3, 24-3-48

VI Het radiobestel en het humanisme

Het congres van het Humanistisch Verbond, op 7 maart 1948 te Utrecht bijeen, gehoord de besprekingen over het radio-vraagstuk,
erkennende, dat de regeling van het toekomstige radiobestel in Nederland mede beïnvloed zal mogen zijn door radio-technische factoren, rakende de politieke en levensbeschouwelijke verhoudingen in ons land;
spreekt uit:
dat het toekomstige bestel voor het Humanistisch Verbond méér aannemelijk zal zijn
a naarmate daarin deugdelijker waarborgen zijn gegeven, dat het humanistische woord in de ether kan klinken in een omvang als past bij de betekenis der buitenkerkelijke humanistische geestesstroming in en voor ons culturele leven;
b naarmate het verlangen naar vrije meningsuiting daarin beter — binnen de grenzen, door de wet te stellen — tot zijn recht zal komen, en
c naarmate in dat bestel de samenbindende krachten in ons geestelijk en maatschappelijk leven zullen worden versterkt, mede doordat ten aanzien van belangrijke vragen van leven en wereld in de „gesproken woord"-uitzendingen het hoor en wederhoor uitgebreidere toepassing zal vinden;
en dringt er bij al diegenen, die enige zeggingschap of invloed hebben ten aanzien van de toekomstige regeling van het radiobestel, op aan, niet slechts bij de keuze van de grondslagen, waarop dat bestel zal worden opgetrokken, maar ook bij de uitwerking van eenmaal gekozen grondslagen, het bovenomschreven gezichtspunt als richtsnoer te aanvaarden.

Mens en Wereld, 3e jg. no. 3, 24-3-48

VII Mishandelingen in Indonesië

De berichten over de mishandelingen van Indonesiërs en de toepassing van mens-onwaardige methoden door Nederlandse militairen hebben het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond diep geschokt. Het kan zich niet aan de indruk onttrekken, dat deze berichten een belangrijke kern van waarheid bevatten, hetgeen ten volle de ernstige verontrusting wettigt, die daardoor in brede kringen is ontstaan.

De humanistische mensopvatting verdraagt het onder geen omstandigheden, dat de tegenstander, hoe misdadig wellicht ook, met marteling bedreigd of inderdaad gemarteld wordt. Wat die tegenstander mogelijk begaan heeft of had willen begaan, kan onze verontwaardiging opwekken; wat wij echter zelf de mens misdoen, vormt een ondragelijke belasting van ons eigen geweten.

Met voldoening heeft het hoofdbestuur vernomen, dat de regering een onderzoek naar de hierbedoelde feiten vanzelfsprekend acht. Het kan echter niet nalaten er op te wijzen, dat een dergelijk onderzoek in soortgelijke kwesties, met name ten aanzien van het gebeurde op Zuid-Celebes, een volstrekt onbevredigend verloop heeft gehad.

Het acht het daarom een gebiedende eis dat het thans bedoelde onderzoek op zeer korte termijn, zonder aanzien des persoons zal plaats hebben, dat drastische maatregelen zullen worden genomen om herhaling metterdaad te voorkomen, en dat aan de uitkomst van het onderzoek dié openbaarheid zal worden gegeven, waarop het Nederlandse volk, dat in brede kringen in zijn geweten verontrust is, aanspraak mag maken.

Mens en Wereld, 4e jg. no. 3, 9-3-'49

VIII Humanisme en communisme

Het congres van het Humanistisch Verbond, bijeen op 9 en 10 april 1949, gelet op de verontrustende tegenstellingen in de wereld, voelt zich gedrongen het volgende uit te spreken:

Het Humanisme zal in het conflict der wereldmachten nimmer stelling kunnen nemen in de vorm van een onvoorwaardelijke aanvaarding van welke machtsformatie dan ook, maar stelt vanuit zijn beginselen aan iedere macht zedelijke eisen, zoals die van verdraagzaamheid, waarachtigheid, vrijheid en gerechtigheid, die zich geenszins beperken tot het persoonlijk leven, maar evenzeer van kracht zijn op politiek en maatschappelijk gebied.

Soms schijnt het echter of deze waarden, met name vrijheid en gerechtigheid, slechts ten koste van elkaar verwerkelijkt kunnen worden. Maar de gerechtigheid kan niet gediend worden met aantasting der vrijheid en de vrijheid met aantasting der gerechtigheid. Het Humanisme streeft naar de maatschappelijke verwezenlijking van vrijheid en gerechtigheid beide, die slechts tezamen aan de idee van de menselijke waardigheid politieke betekenis verlenen. Het waardeert de politieke vrijheid vooral als waarborg, dat het geldend recht zich bij voortduring zal kunnen aanpassen aan de zich ontwikkelende opvattingen omtrent hetgeen als recht behoort te gelden.

Deze kernidee van het Humanisme houdt in, dat bij het bepalen van onze houding tegenover andersdenkenden, en met name ook tegenover de politieke tegenstander, partijbelang en partijdiscipline ondergeschikt dienen te blijven aan de eerbiediging van de tegenstander in diens onvervreemdbare rechten als medemens, waarin zeker ligt opgesloten de onvoorwaardelijke afwijzing van iedere opzettelijke belemmering van de vrije meningsvorming door geestelijke of lichamelijke mishandeling of door opzettelijke bedreiging met geweld of dwang binnen de rechtsgemeenschap.

Het Humanisme kan niet ophouden aan elke samenleving in diepe ernst de eis te stellen van bestaanszekerheid en redelijke welvaart voor iedereen. Maar evenmin kan het onuitgesproken laten, dat daarmee de gelijkheid voor de wet, de rechtszekerheid en de mogelijkheid tot vrije discussie en organisatie onverbrekelijk verbonden behoren te zijn.

Het Humanisme stelt allereerst aan de humanist, maar in principe aan ieder mens de eis, dat hij zijn houding op maatschappelijk gebied door deze beginselen laat bepalen, opdat ieder voor zijn deel althans bijdrage tot de handhaving van de waarden die men, ook niet tijdelijk, kan prijsgeven zonder zijn menselijkheid te verloochenen.

IX De internationale toestand

Het congres van het Humanistisch Verbond, te Deventer bijeen op 8 april 1951,
diep verontrust over de internationale toestand,
constateert, dat deze bezig is zich op catastrofale wijze te ontwikkelen, waardoor mensen en menselijke waarden met vernietiging worden bedreigd;
spreekt opnieuw uit, dat het humanisme is gericht op een samenleving, die wordt gekenmerkt door redelijk overleg, vertrouwen en verdraagzaamheid als richtsnoer voor de onderlinge omgang tussen individuen, groepen en volken;
doet een dringend beroep op verstand en geweten van een ieder, waar ook geplaatst, om te trachten een catastrofe te voorkomen
door te blijven streven naar de verwezenlijking van een bestaan „voor alle mensen in alle landen, vrij van vrees en gebrek",
door de overtuiging levend te houden, dat het verlangen aller volken naar menselijkheid en vrede mogelijkheden inhoudt, die niet in gevaar mogen worden gebracht door overwegingen van prestige of nationaal belang,
en door voortdurend als doel van alle internationale politiek te stellen een wereldgemeenschap, beheerst door algemeen aanvaardbare en aanvaarde rechtsregels;
en draagt het hoofdbestuur op
waakzaam en actief te zijn, opdat in ons land de culturele waarden en menselijke vrijheden behouden blijven,
en humanistische organisaties in het buitenland op te wekken tot gezamenlijk handelen in gelijke geest.

Mens en Wereld, 6e jg. no. 4, april 1951

X Humanisme en Christendom

Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond achtte het van belang om zich te bezinnen over de grondslagen waarop een discussie tussen humanisten en christenen gevoerd zou kunnen worden. Hoewel het oorspronkelijk geenszins in de bedoeling lag om de resultaten van deze onderlinge gedachtenwisseling te publiceren, meent het hoofdbestuur, dat nu een voorlopige formulering van deze resultaten tot stand is gekomen, het toch zin heeft om deze in Mens en Wereld op te nemen, daar zij het standpunt van de humanist ten opzichte van het op bijzondere openbaring berustende christelijke geloof verduidelijkt en preciseert.

1. Voor de humanist is de principiële vraag, waarmee hij de houdbaarheid van eigen en anderer overtuigingen toetst, deze: „Waarop is deze overtuiging gefundeerd?" Als zulk een fundament kan hij slechts ervaring en rede aanvaarden, waarbij onder rede te verstaan is het algemeen menselijke vermogen tot waarderen en oordelen, terwijl met ervaring ook de in beginsel algemeen toegankelijke (en slechts gradueel verschillende) ervaring bedoeld is. Juist deze algemeengeldigheid van rede en ervaring verleent ze volgens de humanist hun principiële karakter als grondslag van menselijke communicatie.
Wanneer de christen nu zijn godsdienstige overtuiging baseert op „ervaring van God" die de christen aan bijzondere openbaring ontleent, dan moet de humanist er op wijzen dat hij de aldus geschraagde overtuiging allerminst aanvaarden kan: de bijzondere openbaring, waarop men zich dan beroept, is als openbaring principieel niet algemeen toegankelijk, en deze „rede" is precies in zoverre als zij de verlichting der genade behoeft, niet algemeen geldig. Bovendien berust de bewering dat deze ervaring openbaring van God is, en deze rede door genade verlicht, op een interpretatie der ervaring, waarvan niet kan worden ingezien, hoe ze gelden kan voor wie niet reeds in godsdienstige zin „gelooft".
De humanist dient er zich intussen van bewust te zijn, dat deze voor hem overtuigende weerlegging desondanks de christen — juist tengevolge van diens uitgangspunt — niet overtuigt. De voor de humanist zo fundamentele vraag naar de algemeen menselijke grondslag van enige overtuiging in rede en ervaring mist voor de christen beslissende betekenis, als het kwesties van godsdienstig geloof betreft. Daarom blijkt een gesprek tussen humanisten en christenen slechts mogelijk te zijn, als men zich realiseert, dat hier in eerste instantie slechts sprake kan wezen van een confrontatie van uitgangspunten.

2. Bij deze confrontatie wordt ook de humanist gedwongen zich te bezinnen op het karakter van zijn fundamentele levensovertuigingen in vergelijking met de fundamentele overtuigingen van de christen. Het is verhelderend daartoe onderscheid te maken tussen: a) theoretische overtuigingen, b) levensovertuigingen, en c) godsdienstige overtuigingen.
De drager van zuiver theoretische overtuigingen — zij worden o.a. gevonden in de wetenschap en zijn gefundeerd op de ervaring en de redelijke verwerking daarvan — heeft principieel gesproken geen bijzondere behoefte deze overtuigingen te handhaven, wanneer uitbreiding van ervaringsmateriaal of verdieping van inzicht hem tot wijziging of loslaten van de oorspronkelijke opvatting noopt. De humanist erkent evenwel volmondig, dat hij zich op een geheel andere wijze verbonden voelt met zijn levensovertuigingen, b.v. die omtrent de wezenlijke gelijkheid der mensen: ook als hij dit inzicht tegenover twijfel en kritiek slechts

gebrekkig kan rechtvaardigen, voelt hij zich gedrongen daaraan in die mate vast te houden, als daarin de rede (als waarderend vermogen), tot uiting komt. Het zijn zedelijke waarderingen, die hem dwingen tot de vooronderstelling van de wezensgelijkheid der mensen. Weliswaar kan hij bij deze vooronderstelling niet duurzaam volharden, indien de feiten er mee in strijd zouden blijken, maar zo lang dat niet definitief gebleken is, vormt dit uitgangspunt een grondslag waaraan hij beseft principieel vast te moeten houden. In deze welomschreven zin kan men gevoegelijk spreken van een humanistisch „geloof".
Dit „geloof" is echter allerminst in strijd met de rede. Wat er onbewijsbaar en niettemin onaantastbaar in is, dat is uitsluitend het zedelijke waarderen zelf, en door dit onaantastbaar te achten verlaat de humanist het fundament van de rede evenmin als hij dat doet, wanneer hij ook het beginsel van tegenspraak, dat onbewijsbaar is — immers in elk bewijs wordt voorondersteld — desondanks voor onaantastbaar houdt. Een humanistisch „geloof" is derhalve principieel gericht op algemeengeldigheid, en hierin verschilt het wezenlijk van godsdienstige overtuigingen, precies voor zover in deze laatste de bijzondere openbaring als beslissend element verondersteld is.

3. Terwijl nu de humanist, zich bewust van de principiële grenzen aan rede en ervaring gesteld, geen stellige kennis mogelijk acht die deze grenzen te buiten gaat, kent de christen aan zijn godsdienstige overtuigingen, berustend op bijzondere openbaring of door genade verlichte „rede", zelfs een volstrekter waarheidsgehalte toe dan aan theoretische- of levensovertuigingen. In deze gedachtengang kan de waarheid zowel van theoretische als van levensovertuigingen alleen maar zinvol verstaan worden uit hun nauwe samenhang met de godsdienstige overtuiging: iets is waar of heeft waarde omdat God het zo wil.
Het hoeft geen betoog, dat deze visie de humanist verhelderend noch verrijkend voorkomt; niet verhelderend, omdat het godsbegrip voor hem wel problemen oproept maar niet verklaart, en niet verrijkend, omdat voor hem de waarheid als uitdrukking van een relatie tussen menselijk bewustzijn en werkelijkheid, geen verdere fundering behoeft. Aan de andere kant is het eveneens duidelijk, dat ook hier van redelijke weerlegging in strikte zin geen sprake kan zijn, zolang juist de draagwijdte van die rede zelf ter discussie staat.
Dit betekent intussen allerminst, dat daarmee de gedachtenwisseling geëindigd is: Men is aan zich zelf en de ander verplicht om te trachten elkaars levensbeschouwelijke positie van binnen uit te verstaan en te bekritiseren. Een gedachtenwisseling in deze vorm heeft niet het karakter van een „debat" maar van een „gesprek". Dit kritische gesprek met het christendom te voeren is mede de taak van het humanisme.

Mens en Wereld, 6e jg. no. 6, juni 1951

XI Met toenemende bezorgdheid

Met toenemende bezorgdheid slaan zowel de Centrale Commissie voor het Vrijzinnig Protestantisme als het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond de politieke, militaire en culturele ontwikkeling in Europa en met name in Nederland gade.
Terwijl de gevolgen van de tweede wereldoorlog zich nog alom doen gelden en de wederopbouw, stoffelijk en geestelijk, nog maar ten dele is verwezenlijkt, worden er opnieuw zeer zware offers gevraagd: offers in geld, offers ook door een langere militaire diensttijd. Al is de onvermijdelijkheid hiervan, door de ontwikkeling der wereldpolitiek, voor velen buiten discussie, dit houdt geenszins in dat ons volk niet dubbel waakzaam zou moeten zijn ten aanzien van nog ándere gevaren dan een bedreiging van over de grens.
Indien in de aanwezigheid van geestelijke goederen zoals vrijheid van meningsuiting, rechtszekerheid, objectief wetenschappelijk onderzoek en scheppende arbeid van letteren en kunsten, de typische waarde bestaat van het West-Europa dat verdedigd moet worden, en juist om deze waarden de verdediging ook verdient, dan moeten overheid en volk zich bij voortduring bewust zijn van het feit, dat zulk een Europese beschaving ontstaan is uit volstrekt ándere factoren dan de geestesgesteldheid, die met de moderne militaire machtsmiddelen onvermijdelijk verbonden is. Het grootste bezwaar voor onze cultuur ligt niet enkel daarin dat zij van buiten af wordt bedreigd, maar ook hierin dat wij aan de verdediging naar buiten zó veel ten koste leggen, materieel en geestelijk, dat de verdediging naar binnen veronachtzaamd wordt. Het eerst nodige voor ons volk is de erkenning, dat de waarden der Europese beschaving bescherming behoeven *op hun eigen niveau en in hun eigen sfeer.*

Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond en de Centrale Commissie voor het Vrijzinnig Protestantisme, elk uitgaande van eigen beginselen, zijn van oordeel dat juist in de huidige kritieke omstandigheden overheid en volk tot taak hebben, onze cultuur tot nieuwe bloei te brengen en de middelen te beramen om iedere Nederlander te doen delen in de gemeenschappelijke rijkdom van onze beschaving. Het vele spreken en schrijven over de cultuurcrisis blijft zinloos zonder een zo actief mogelijk deelnemen van elk onzer aan de cultuuruitingen zelf. Bijzondere zorg moet worden besteed aan het onderwijs, in al zijn geledingen, opdat het meer dan tot dusverre kan bijdragen tot de geestelijke weerbaarheid der jeugd, door deze bewust te maken van die tradities en overtuigingen welke wezenlijk zijn voor West-Europa. Onvermijdelijk zal de toenemende industrialisatie leiden tot vervlakking en massavorming, tenzij steeds krachtiger de persoonlijke verantwoordelijkheid wordt gewekt en de belangstelling gericht op die waarden welke de economische en technische te boven gaan.
Aandacht, tijd en geld moeten beschikbaar zijn voor het jeugdwerk om bij het opgroeiend geslacht de persoonsvorming in zedelijke en geestelijke zin naar vermogen te bevorderen.
Ten aanzien van geheel de cultuur zijn doelbewuste bezinning en actieve arbeid nodig, die zich tevens rekenschap geven van de materiële voorwaarden zonder welke geen wederopbloei mogelijk is, en die ons volk bereid maken ook dáárvoor de nodige offers te brengen.

Wie de gang van zaken met aandacht volgt, kan niet nalaten met diepe verontrusting vast te stellen, dat wij bezig zijn de strijd te verliezen op het allerbelangrijkste front: dat van de beschaving zelf.

De menselijke waardigheid, naar vrijzinnig-christelijk en humanistisch besef houdt in, dat de mens ook op zedelijk en geestelijk gebied zijn volle verantwoordelijkheid erkent en aanvaardt. Het is in het ernstige bewustzijn van deze verantwoordelijkheid, dat wij het Nederlandse volk opwekken tot bezinning op zijn culturele roeping en tot een gezamenlijke krachtsinspanning ter verdediging van onze beschaving *van binnen uit.*

Mens en Wereld, 6e jg. no. 9, sept. 1951

XII Met pijnlijke verbazing

Met pijnlijke verbazing heeft het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond kennis genomen van de aanvallen die van Rooms-Katholieke zijde de laatste maanden in verschillende persorganen en elders tegen het moderne humanisme zijn gericht. Het neemt er uiteraard geen aanstoot aan, dat ook op dit terrein de strijd der meningen met beslistheid wordt gevoerd, maar het heeft ernstig bezwaar tegen de wijze waarop dat veelal geschiedt.

Het moet er met klem tegen opkomen, dat men het onderscheid, dezerzijds steeds gemaakt tussen anti-kerkelijk en onkerkelijk, tussen anti-godsdienstig en ongodsdienstig, dikwijls niet ernstig wil nemen. Wat men immers van dit onderscheid ook moge denken, de nadruk, in het moderne humanisme steeds gelegd

op het niet anti-kerkelijk en niet anti-godsdienstig karakter van dit humanisme, houdt in elk geval de bereidheid in de christen in zijn eerlijke levensovertuiging te eerbiedigen en de taak die de kerken menen te moeten vervullen, te respecteren.

Het kan in het telkens terugkerend verwijt, als zou het Humanistisch Verbond bij de geestelijke verzorging „de buitenkerkelijken voor zich opeisen", slechts een aanwijzing zien, dat men van de andere zijde de tegenstellingen liever groter dan kleiner voorstelt. Vanwege het Verbond is immers nooit meer en anders betoogd dan dat degenen die daar prijs op stellen, de gelegenheid moeten hebben geestelijke verzorging vanwege het Verbond te verkrijgen.
Het hoofdbestuur kan niet inzien, dat misleidende aanduidingen van de humanistische levensovertuiging of miskenning van de motieven die aan de practische humanistische arbeid ten grondslag liggen, enige opbouwende bijdrage zouden leveren tot de geestelijke strijd. Het weet zich de tolk niet alleen van geestverwanten, maar ook van talloze christenen, wanneer het uitspreekt, dat een dergelijke kleinering der humanistische levensovertuiging een onwaardige vorm van bestrijding is.
Het wenst slechts te signaleren, dat men meent het Nederlandse humanisme te moeten bestrijden door het verantwoordelijk te stellen voor opvattingen, terecht of ten onrechte toegeschreven aan overigens uitnemende buitenlanders; voor particuliere uitlatingen van de in Nederlandse humanistische kringen volkomen onbekende heer Hertz; voor meningen de vice-voorzitter wel in de mond gelegd, maar door hem nooit uitgesproken noch bedoeld; of voor standpunten dit humanisme ten onrechte toegeschreven op grond bijvoorbeeld van een uitgeschreven prijsvraag over euthanasie.
Het hoofdbestuur heeft zich verwonderd over het verwijt als zou het moderne humanisme optreden onder de dekmantel der neutraliteit. Al waardeert het immers het zogenaamde zuilenstelsel geenszins in al zijn consequenties, het heeft over de principiële basis van het Humanistisch Verbond nimmer enige onzekerheid laten bestaan.
Het betreurt, dat in een aldus vertroebelde sfeer de strijd gevoerd moet worden om de geestelijke verzorging door humanisten. Het herhaalt niet van de christenen te vergen, dat ze het humanisme als gelijkwaardig erkennen. Het vermag echter in de aangevoerde argumenten geen gronden te zien waarop de overheid van een Nederlandse staat aan humanisten, die er toch aanspraak op mogen maken als volwaardige staatsburgers te worden erkend en behandeld, het recht zou kunnen onthouden om op hun wijze werkzaam te zijn ten behoeve van allen — mogen het er velen of weinigen wezen — die daarvan gediend zijn.
Het hoofdbestuur is er van overtuigd, dat het moderne humanisme de kracht, de bereidheid en de bekwaamheid zal opbrengen om zijn taak doeltreffend voor te staan. Maar het legt daarbij aan elke Nederlander, en aan elke christen in het bijzonder, de vraag voor, of hij het in geweten verantwoorden kan, dat de daarmee samenhangende geestelijke worsteling gevoerd wordt in een vlak en op een wijze, die de kracht der waarheid wantrouwt, de eerbiediging van de andersdenkende te kort doet, en het belang der volksgemeenschap schaadt.
Het verzoekt de Nederlandse pers in het algemeen en de in de eerste alinea van deze verklaring bedoelde bladen in het bijzonder, deze verklaring in haar kolommen op te nemen.

XIII Verklaring n.a.v. de herdenking van het 100-jarig bestaan van de R.K. bisschoppelijke hiërarchie

Met begrijpelijke vreugde herdenken onze Rooms-Katholieke landgenoten het feit, dat honderd jaar geleden aan hun kerk de vrijheid te beurt viel, zich ook hier in de gewenste bisschoppelijke hiërarchie te organiseren. Twee eeuwen lang had het Roomse volksdeel maar beperkte burgerrechten genoten, al was het hier te lande, dank zij de verdraagzaamheid van volk en regenten gevrijwaard voor vervolging en overlast en beschermd in bezitting en leven. In 1853 evenwel werd de laatste tenachterstelling weggenomen: sindsdien zijn onze Rooms-Katholieke landgenoten een volstrekt gelijkberechtigd deel van het Nederlandse volk.

Naar onze vaste overtuiging heeft de ontplooiing, die het Katholicisme in Nederland gedurende de laatste eeuw te zien heeft gegeven, een veel groter en wezenlijker waarde, dan voor de betreffende volksgroep alleen. In de geschakeerdheid van onze natie hebben de Rooms-Katholieken hun plaats met ere ingenomen. Hun bijdrage aan onze Nederlandse cultuur in kunst en politiek, in wetenschap en productie, in onderwijs en sociale arbeid, is onmiskenbaar. Het past ook ons, als niet-Katholieke Nederlanders, dit feit met dank te erkennen.

Wij mogen echter niet verzwijgen, dat sommige uitingen en strevingen der Rooms-Katholieke wereld in deze tijd ons met diepe bezorgdheid vervullen. Immers: de overtuiging de absolute en onfeilbare waarheid te bezitten, leidt meer dan eens tot totalitaire aanspraken, tot meerwaardigheidsgevoelens en tot een geestelijk isolement. De scheiding tussen de verschillende geloofsgroepen in ons volk is daardoor groter dan wij voor onvermijdelijk houden, het gemeenschappelijk deel van ons aller arbeid kleiner dan ons voor onze Nederlandse beschaving en ons voortbestaan als natie wenselijk lijkt. De principiële strijd der meningen die geen onzer schuwt en waarvan wij zelfs verheldering van denkbeelden verwachten, wordt van R.K. zijde niet altijd gevoerd met die eerbied voor de persoonlijkheid en voor de goede trouw van de andersdenkenden, die wij in menselijk en nationaal opzicht een minimum voorwaarde achten.

Daarom menen wij zedelijk verplicht te zijn bij de herdenking van het herstel der bisschoppelijk hiërarchie tot onze Rooms-Katholieke landgenoten te zeggen: bedenkt in deze dagen dat het de algemene Nederlandse verdraagzaamheid en de algemene Nederlandse vrijheidszin zijn geweest, die aan uw groep, een minderheid immers, het volle recht op uw eigen levensontplooiing hebben geschonken. Bedenkt dat de onderschatting van déze verdraagzaamheid en déze vrijheid, zoals die in uw kringen niet zelden merkbaar is, een aantasting betekent van een eeuwenoud Nederlands erfgoed. Ook gij zijt geroepen de algemene geestelijke vrijheid waaraan gij uw groepsvrijheid te danken hebt, metterdaad te eerbiedigen en in stand te houden.

Mens en Wereld, 8e jg. no. 5, mei 1953

XIV Resoluties van het Eerste Internationaal Humanistisch Congres

(bekrachtigd door congresresolutie, 18-19 april 1953)

I

Het eerste Internationaal Humanistisch Congres heeft op zijn laatste zittingsdag besloten, om als antwoord op de huidige situatie van onze beschaving een International Humanist and Ethical Union op te richten.
Als grondslag voor de Internationale Humanistische Unie, tot welker oprichting door het Congres werd besloten, is de volgende verklaring vastgesteld:

Humanistisch Manifest Amsterdam 1952

Dit Congres is een antwoord op de zeer verbreide vraag naar een alternatief voor de godsdiensten, die zich baseren op een openbaring, enerzijds en totalitaire stelsels anderzijds.
Het alternatief dat nu wordt geboden als een derde uitweg uit de huidige beschavingscrisis, is het Humanisme, dat geen nieuwe secte is, maar een voortbrengsel van een eeuwenoude traditie, die vele denkers en scheppende kunstenaars heeft geïnspireerd, en die aan de wetenschap zelve het leven heeft gegeven.
Het Humanisme verenigt allen, die niet meer kunnen geloven in de verschillende vormen van godsdienst en die bereid zijn, hun overtuiging te baseren op eerbied voor de mens als geestelijk en moreel wezen.
De grondbeginselen van het moderne ethische humanisme zijn de volgende:

1. *Het is democratisch.* Het streeft naar de meest volledige ontwikkeling van ieder mens. Het stelt, dat dit een kwestie van recht is. Het democratische beginsel kan worden toegepast op alle onderlinge betrekkingen tussen mensen en het is niet beperkt tot de techniek van het regeren.
2. *Het poogt, een scheppend en niet een vernietigend gebruik te maken van de wetenschap.* Het beveelt aan wetenschappelijke methoden overal in de wereld toe te passen op vraagstukken van sociale zorg. Humanisten zijn van mening, dat de geweldige vraagstukken, waarmede de mensheid in deze tijd van overgang wordt geconfronteerd, kunnen worden opgelost. De wetenschap stelt wel de middelen ter beschikking, maar kent geen eigen doel.
3. *Het legt de nadruk op de waardigheid van de mens en het recht van het individu op de grootst mogelijke vrijheid van ontwikkeling, die te verenigen is met de rechten van anderen.* Het gevaar bestaat, dat bij het streven naar gebruikmaking van wetenschappelijke kennis in een gecompliceerde maatschappij, de individuele vrijheid wordt bedreigd door de onpersoonlijke machinerie, die in het leven was geroepen ter bescherming van die vrijheid. Derhalve verwerpt het ethische Humanisme totalitaire pogingen tot perfectionering van de machinerie ter verkrijging van onmiddellijke winst ten koste van menselijke waarden.
4. *Het legt er de nadruk op, dat persoonlijke vrijheid een doel is, dat moet worden gecombineerd met sociale verantwoordelijkheid, om te verhinderen, dat zij wordt opgeofferd aan de verbetering van de materiële welstand.* Zonder intellectuele vrijheid zou de fundamentele research, waarvan de vooruitgang op de duur afhankelijk is, onmogelijk zijn. Het Humanisme durft het aan om een wereld op te bouwen op de aan de maatschappij verantwoording verschuldigde enkeling. Ter wille van de persoonlijke vrijheid is het Humanisme ondogmatisch en legt het geen credo op aan zijn volgelingen. Derhalve is het gehouden tot opvoeding zonder leerstelligheid.

5. *Het Humanisme is een levenshouding, die streeft naar de grootst mogelijke ontplooiing door het bevorderen van een ethische en scheppende levenswijze.* Het kan een levenswijze zijn voor ieder individu waar ter wereld ook, dat in staat is om zich aan te passen bij de veranderingen in de structuur van de maatschappij. Het is in deze tijd de eerste taak van het Humanisme om de mensen op eenvoudige wijze bewust te maken van zijn betekenis voor hen. Humanisten vertrouwen erop, dat het door gebruikmaking van de nieuwe, ons door de wetenschap verleende macht mogelijk moet zijn om de huidige crisis te overwinnen ten gunste van de vrede. Wanneer de mens eenmaal bevrijd zal zijn van zijn angsten, ,zullen zijn krachten beschikbaar komen voor een ontplooiing waarvan de grenzen nu nog niet zijn te voorzien.

Het ethische Humanisme is een overtuiging, die een antwoord geeft op de uitdaging van onze tijd. Wij roepen allen, die deze overtuiging met ons delen op, om zich met ons te verenigen voor dit doel.

II

Het Congres overweegt, dat Humanisme en ethische levensbeschouwingen een bijzondere belangstelling hebben voor de vrije en volledige ontwikkeling van alle mensen.
Het besluit derhalve zich te scharen achter het werk van de UNESCO en het maakt de Verklaring der Rechten van de Mens, het Verdrag tegen uitroeiing van volksgroepen en de Europese Conventie tot bescherming van de rechten van de mens en van de fundamentele vrijheden, tot de zijne, en ziet hierin essentiële stappen om te geraken tot internationale gerechtigheid in een vrije wereld.
Het Congres besluit verder, dat de Internationale Humanistische Unie bij de Unesco erkenning zal aanvragen als een internationale, aan geen regering gebonden organisatie met raadgevende status, en het Congres stelt voor dat de bestuurderen een vertegenwoordiger zullen benoemen bij de Unesco-Conferentie die van 10 november 1952 af te Parijs zal worden gehouden.
Het Congres dringt er bij alle leden van humanistische en ethische gemeenschappen waar ter wereld ook, op aan, dat zij zich moeite zullen getroosten om de Verklaring van de Rechten van de Mens overal toepassing te doen vinden en om er bij de regeringen van die landen, die het Verdrag tegen de uitroeiing van volksgroepen en de Europese Conventie tot bescherming van de rechten van de mens en van de fundamentele vrijheden nog niet hebben geratificeerd op aan te dringen de genoemde verdragen alsnog te ratificeren.
Ter bevordering van het begrip en de goede verstandhouding in de wereld spreekt het Congres zich uit voor vrije handel in boeken en tijdschriften en verzoekt het de leden van humanistische en ethische gemeenschappen er aan mede te werken, dat de desbetreffende Conventie van de Verenigde Naties door de verschillende landen wordt geratificeerd.

IIIa

Het Congres, het wereld-omvattende bevolkingsvraagstuk erkennend als een gemeenschappelijke zorg voor de mensheid en van voortdurende betekenis voor humanisten, aangezien zonder bevolkingsregeling welzijnspolitiek waardeloos is en de menselijke waardigheid katastrofaal bedreigd wordt, dringt er bij de Commissie voor de Menselijke Rechten van de Verenigde Naties op aan te overwegen hoe zo goed mogelijk bevorderd kan worden dat mannen en vrouwen overal grondige voorlichting over geboorteregeling zullen verkrijgen, zoals hun recht is en zoals wij de toekomstige generatie verschuldigd zijn.

IIIb

Overwegende, dat het voor iedere staat in het bijzonder en voor de maatschappij in het algemeen van het hoogste belang is, dat ieder individu toegang heeft tot de functie of het beroep, waartoe hij zich voelt aangetrokken en waarvoor hij aanleg heeft, meent het Congres, dat het ter bevordering hiervan noodzakelijk is, om iedereen alle economische mogelijkheden te bieden voor onderwijs in welke graad en voor welk beroep ook.

IIIc

Overwegende, dat het de plicht is van het Humanisme om ernstige aandacht te schenken aan hen, die in ellende en armoede leven, en overwegende, dat deze toestanden niet in overeenstemming zijn met de waardigheid van mensen van welk ras ook en dat zij levensgevaarlijk zijn voor de democratie en voor de vrijheid van denken, is het Congres van mening, dat groot belang moet worden toegekend aan het verlichten van deze materiële, morele en intellectuele nood, en dat hierdoor de voorwaarden kunnen worden geschapen voor begrip en verzoening tussen de volkeren terwille van het voorkomen van oorlog.

IV

Het Congres erkent het wereldbevolkingsprobleem als een algemeen belang der mensheid en zendt groeten aan de wereldconferentie voor geboorteregeling, die in november 1952 zal worden gehouden te Bombay in India.
Verder erkent het Congres het bevorderen van de geestelijke volksgezondheid in de gehele wereld als een doel, dat de volle steun van humanistische en ethische bewegingen dient te ontvangen en zendt groeten aan de Wereld-Federatie voor Geestelijke Volksgezondheid ter gelegenheid van zijn jaarlijkse Congres in Brussel op 24 en 30 augustus 1952.

Mens en Wereld, 7e jg. no. 9, sept. 1952

XV Hongarije

Met ontsteltenis hebben wij allen de gebeurtenissen in Hongarije gevolgd. Woede heeft ons bevangen toen dit drama zich voltrok. Verdriet vervult ons om de ellende van het Hongaarse volk. Samen met het eigenmachtig ingrijpen in Noord-Afrika betekent dat voor het ogenblik de ineenstorting van de hoop op meer vrijheid en meer veiligheid in de wereld.

Maar er is verschil tussen beide ontwikkelingen. In beide gevallen gaat de strijd om politieke macht, maar in Hongarije wordt de geestelijke vrijheid systematisch neergeslagen. Dit verschil is beslissend. Als ook in de demokratische wereld menselijke waarden gevaar lopen, kritiseert zij onverbloemd haar eigen fouten. Onder de diktatuur heerst de stilte van de dood.

Met dat alles voor ogen vragen wij juist nu aan allen die de kommunistische diktatuur aanhangen of er mee sympatiseren: Spreekt ook gij u uit. Wendt u af van een politiek die onmenselijkheid tot methode maakt.

En tot ieder, die zich in deze dagen wanhopig gevoeld heeft, zeggen we dit: de Hongaren wijzen ons de weg. Zij leren ons dat ook bij een volk en bij een jeugd, die slechts diktatuur gekend hebben, de vrijheid wel kan worden neergeslagen, maar niet vernietigd.

Laten wij hen nu steunen door direkte hulp waar dit mogelijk is. Op de lange duur steunen we het Hongaarse volk en alle onderdrukten in de wereld door de konstruktieve krachten te versterken, die streven naar een samenleving van vrijheid en rechtvaardigheid. Alleen dat opent ook een menswaardige toekomst voor allen.

Onze hoop is gehavend, maar ons geloof niet gebroken. Het staat voor ons vast, dat de mens anders moet en anders kan.

In en Om, 1956, no. 7, 24-11-'56

XVI Proeven met atoombommen

Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond is voornemens de volgende resolutie op het Congres van de International Humanist and Ethical Union te Londen in te dienen.

Wij, de vertegenwoordigers van humanistische en ethische bewegingen en individuele deelnemers uit vele landen in Oost en West, bijeen in Londen, de 31e juli 1957 op het tweede Congres van de Internationale Humanistische en Ethische Unie, geconfronteerd met de mogelijke gevolgen van proeven met atoom- en waterstofbommen;

voelen ons diep verontrust over de verklaring, ondersteund b.v. door zevenhonderd genetici uit de hele wereld

dat het gevaar van ioniserende straling voor de erfelijke aanleg van de mens een feit is dat ernstige aandacht vereist in verband met de toepassing van atoom-energie;

te meer omdat door twintig bekende Europese en Amerikaanse radiologen en genetici werd vastgesteld

dat het onmogelijk is een grens aan te geven ten aanzien van erfelijke beschadiging, daar zelfs de kleinste dosis straling een toeneming van de mutatiegraad veroorzaakt, hetgeen voor de huidige mens en zijn nakomelingen een groot gevaar oplevert;

wij erkennen dat nog weinig onbetwistbare feiten zijn vastgesteld om deze opvatting te bewijzen, maar kunnen deze beschouwingen van vooraanstaande mannen van wetenschap op die wijze niet ter zijde schuiven, nu de kern van hun betoog betrekking heeft op het uiteindelijk gevolg van langdurige invloeden, hetgeen elke politiek die gebaseerd is op atoom- of waterstof-bomproeven tot een zinloze onderneming maakt, om van atoomoorlog niet te spreken;

niettemin zijn wij ons bewust van het feit dat eenzijdige uitbanning van atoom- en waterstof-bomproeven ingewikkelde ideologische-, politieke- en machtsverhoudingen zou aantasten; maar wij weten dat het stralingsgevaar gelijkelijk alle volken in Oost en West bedreigt en dat controle op atoom- en waterstof-bomproeven door doeltreffende methoden overal in de wereld kan worden uitgeoefend, zodat de algemene afschaffing van deze proeven als een zedelijke eis en een reële mogelijkheid moet worden beschouwd;

daarom verzoeken wij onze aangesloten organisaties en allen die met ons instemmen zich te richten tot hun regeringen opdat zij als eerste stap de algehele uitbanning van atoom- en waterstof-bomproeven zullen bevorderen en wij doen een beroep op de organisatie der Verenigde Naties de toenemende bedreiging van de mensheid die de nachtmerrie van onze generatie is, op te heffen.

XVII Kernwapenen

(Verklaring over Kernwapenen van het Tweede Congres van de Internationale Humanistische en Ethische Unie, Londen 1957, bekrachtigd door congresmotie, 19-20 april 1958).

Allen zijn het er over eens, dat een volkomen nieuwe situatie is ontstaan door het vermogen van de kernwapenen om een onvoorstelbare massaslachting te veroorzaken. Nieuwe situaties vragen niet alleen nieuwe vormen van menselijk gedrag, maar bevorderen ook hun ontstaan. Het vereiste gedrag ontstaat nochtans niet vanzelf, een nieuwe wijze van denken is nodig.
Onze tegenwoordige denkwijze is angstig en verward. Sommigen wensen dat de nieuwe wapens worden uitgebannen. Anderen staan er op dat de wederzijdse blokkering gehandhaafd blijft, omdat deze voor de eerste keer een hachelijke wereldveiligheid heeft meegebracht. Sommigen beweren dat wereldregering het enige antwoord is. Sommigen zijn tot een onvoorwaardelijk pacifisme gekomen. De eerste stap behoort stellig te zijn klaarheid te verkrijgen over de werkelijke mogelijkheden die ter keuze staan, en om de voorwaarden en gevolgen daarvan onomwonden onder het oog te zien.
In het verleden hebben de volken hun wezenlijke belangen verdedigd en uitgebreid door oorlog en imperialisme. Men is het er over eens, dat deze middelen niet meer bruikbaar noch aanvaardbaar zijn. Maar de wezenlijke belangen blijven, en de pogingen om ze te verdedigen en uit te breiden zullen voortduren. Door welke nieuwe methoden kan dit uitvoerbaar worden gemaakt? De geschiedenis laat ons verschillende pogingen zien om bepaalde vormen van wereldorde tot stand te brengen: door imperialisme, door machtsevenwicht, door collectieve veiligheid (naar het model van het Protocol van Genève of van het Pact van Locarno), en thans door de hachelijke en wellicht twijfelachtige blokkering van even machtige tegenstanders. Wat kan men leren van dit stuk geschiedenis, en wat zijn de vormen van wereldorde, die al dan niet beantwoorden aan de geheel nieuwe bewapeningssituatie?
Er is dringend behoefte aan een nieuwe wijze van denken gericht op het schiften van de problemen en het verkrijgen van een duidelijk beeld van de gecompliceerde mogelijkheden die ter keuze staan. Dit moet een wereldomvattende wijze van denken zijn, niet ideologisch maar kritisch. Het moet een denken zijn van deskundigen van het hoogste kaliber op politiek, sociaal, wijsgerig en wetenschappelijk terrein, gerecruteerd uit de geschoolde geesten en de wijsheid van Oost en West.
Wij hebben allen wezenlijke belangen in de wereld te verdedigen en uit te breiden: hoe kan dat gebeuren zonder het hele mensheidsavontuur schipbreuk te doen lijden? Dat is de realistische vraag, die een reeks even realistische antwoorden vergt.

Een wereldomvattend denken over deze problemen vraagt een richtpunt. Het gaat er om de wereldopinie te wekken om een conferentie te eisen van mensen geschikt om zulk een denken nieuwe stuwkracht en betekenis te verlenen.
Laat dit tweede congres van de Internationale Humanistische en Ethische Unie, als uitvloeisel van zijn eigen onzekerheid en bezorgdheid, uitdrukking geven aan deze weldoordachte eis.
De Conferentie van Atoomgeleerden in Genève dient gevolgd te worden door een breder opgezette conferentie van vertegenwoordigers van de in aanmerking komende takken van wetenschap. Deze gedachte dient uitgewerkt te worden. Nimmer is een conferentie van zulk een samenstelling bijeengeroepen. Een nieuwe

vorm van beschaafd gedrag kan ontwikkeld worden door de druk van de wereldgebeurtenissen, als de weg daartoe duidelijk gemaakt wordt. Het is een wereldomvattende menselijke verantwoordelijkheid, waaraan men zich niet langer behoort te onttrekken, te trachten deze weg duidelijk uit te stippelen.

Mens en Wereld, 13e jg. no. 9, 26-4-58

XVIII Zuidafrikaanse rassenpolitiek

Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond heeft zich op 2 april 1960 met de volgende brief tot de minister-president gericht:

Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond vindt in de tragische gebeurtenissen in de Unie van Zuid-Afrika, welke het Nederlandse volk zeer blijken te hebben geschokt, aanleiding zich tot U te wenden met het verzoek te bevorderen, dat de Nederlandse regering zich in de Assemblee der Verenigde Naties duidelijk uitspreekt ten gunste van de stelling, dat de rassendiscriminatie in Zuid-Afrika door de V.N. veroordeeld dient te worden.
Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond wijst er op, dat artikel 1 lid 3 van het eerste hoofdstuk van het Handvest als een der doeleinden van de Verenigde Naties noemt „het bevorderen en aanmoedigen van eerbied voor menselijke rechten en voor fundamentele vrijheden voor allen, zonder onderscheid te maken betreffende ras, geslacht, taal of godsdienst.
Op grond hiervan aanvaardde de Assemblee op 10 december 1948 de Algemene Verklaring van Rechten van de Mens, aan welke verklaring de Nederlandse regering door haar ondertekening moreel gebonden is. Zij is naar de mening van het hoofdbestuur daarom verplicht, de Zuidafrikaanse regering er op te wijzen, dat deze handelt in strijd met artikel 1 van het Handvest, zolang zij volhardt in het handhaven van haar rassenpolitiek.
Weliswaar schrijft artikel 2 lid 7 van het Handvest voor, dat de Verenigde Naties niet gerechtigd zijn tussenbeide te komen in kwesties welke essentieel vallen binnen de eigen jurisdictie van een staat, maar de behandeling dezer kwestie door de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties op grond van artikel 6, dat gewaagt van volgehouden schending van de beginselen van het Handvest, maakt het volgens het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond duidelijk, dat handhaving van de rassendiscriminatie door de Unie van Zuid-Afrika een probleem vormt, waaraan de leden van de Verenigde Naties niet voorbij kunnen gaan.
Het is om deze redenen, dat het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond U verzoekt te bevorderen, dat de Nederlandse regering zich niet wederom van stemming onthoudt, indien het er in de Assemblee der Verenigde Naties om gaat van de regering van Zuid-Afrika te verlangen, dat zij haar binnenlands beleid inzake de rassenproblemen in overeenstemming brengt met de verplichtingen, waaraan elk lid der Verenigde Naties volgens artikel 1 gebonden is.

Aan de Minister-President van Zuid-Afrika is op 26 maart 1960 het volgende telegram verzonden:

Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond in Nederland tekent protest aan tegen de apartheidspolitiek die leidt tot bloedige excessen zoals die zich kortelings hebben voorgedaan.

Mens en Wereld, 15e jg. no. 8, 23-4-60

XIX Kernwapenen

Het congres van het Humanistisch Verbond, op 20-21 april 1963 te Utrecht bijeen, gehoord de discussie over het voorstel Den Helder inzake het gebruik van kernwapenen,
stelt vast,
dat de verschrikkingen en gevolgen van een kernoorlog de humanist vervullen met afschuw, terwijl hij in een moderne oorlog minder dan nooit een oplossing ziet voor internationale tegenstellingen,
dat echter de keuze tussen het al of niet aanvaarden van kernbewapening mede afhankelijk blijkt van het inzicht in de meest doeltreffende wijze om een atoomoorlog te voorkomen en daarom niet rechtstreeks uit de levensovertuiging voortvloeit,
dat de humanist zich verplicht acht op grond van zijn levensovertuiging en naar eigen inzicht in de feitelijke verhoudingen te streven naar vermindering van de internationale spanning en naar verwezenlijking van de wereldvrede,
besluit
over te gaan tot de orde van de dag

Mededelingen, no. 4, 1-6-63

XX Stopzetting atoombomproeven

Het congres van het Humanistisch Verbond, op 20-21 april 1963 te Utrecht bijeen, verwijzend naar de verklaring van 1957 over stopzetting atoombomproeven, dringt er met klem op aan, in het bijzonder bij de regeringen van de USSR en VS, dat beide regeringen alles in het werk zullen stellen om in deze tot volledige overeenstemming te komen, nu de standpunten elkaar reeds zo dicht genaderd zijn.

Mededelingen, no. 4, 1-6-63

XXI Resoluties van het derde congres van de Internationale Humanistische en Ethische Unie, Oslo 1962

(bekrachtigd door congresresolutie, 20-21 april 1963).

a. Bevolkingsregeling en anti-honger campagne.
Dit derde congres van de IHEU verleent goedkeuring aan de aktie van het bestuur van de IHEU, tot steun aan de „Anti-Honger Campagne", op initiatief van de Food and Agricultural Organization van de United Nations. En de ledenorganisaties, in Oslo vertegenwoordigd, hebben op zich genomen deze campagne voorrang te geven in hun werkprogramma's.
Wij juichen het initiatief van de FAO toe als een opmerkelijk voorbeeld van humanistische activiteit, en wij hopen dat de organisaties en personen, die binnen het kader van deze campagne werkzaam zijn, de nadruk zullen leggen op het onverbrekelijke verband tussen bevrijding van de honger en bevolkingsregeling.

b. Project van de Indian Radical Humanist Movement.
Aangezien een project onder auspiciën van de Radical Humanist Movement of India de grondbeginselen van de Anti-Honger Campagne in de praktijk brengt en aan de eisen van de FAO schijnt te voldoen, bevelen wij het aan voor onmiddellijke bestudering door het dagelijks bestuur van de IHEU. Wij verzoeken het dagelijks bestuur dit project op zijn waarde te onderzoeken, het te bespreken met de regeringen of andere instanties wier toestemming vereist is, en zijn bevindingen en aanbevelingen zo spoedig mogelijk mede te delen aan de ledenorganisaties van de IHEU.

c. Humanisten roepen op tot een nieuw perspectief in de internationale samenleving.
De ontwikkeling van de beschaafde wereld is meer gericht op samengaan dan op een afzondering van nationale gemeenschappen.
De grote humanistische traditie van verdraagzaamheid is nooit alleen maar een middel tot het doel geweest, zij belichaamt respect voor de eisen van anderen, en een verplichting om te streven naar overeenstemming. De geschiedenis rechtvaardigt dit praktische vertrouwen in de mens. De problemen van ieder volk zijn in zekere zin de problemen van allen geworden, en de huidige behoefte aan wederzijdse verdraagzaamheid, die tot uiting komt in zelfbeheersing en in internationale samenwerking, wordt in brede kring erkend.
Geen enkele economische of politieke formule kan overal worden toegepast, ook niet in de toekomst. De Amerikaanse democratie is niet identiek aan de Britse. India heeft andere regelingen nodig dan Frankrijk. Niettemin is elk echt democratisch streven gericht op het totstandbrengen van meer open, rechtvaardige en doelmatige samenlevingen.
Veroveren is uit de tijd, en zelfs de Grote Mogendheden beginnen dit in te zien. Hoezeer men ook de voorkeur zou geven aan spoedige en volledige ontwapening, toch moet erkend worden, dat dit slechts een uiteindelijk doel kan zijn, te bereiken via economische en politieke pogingen tot verbetering.
Pogingen om andere regeringen te overtroeven, zijn van oudsher beschouwd als een wettig streven. Het bevredigt psychologische behoeften, maar geeft tegelijkertijd blijk van innerlijke onzekerheid. De stelling dat het alleen maar mogelijk is voordeel te behalen door anderen te benadelen moet worden herzien. In feite is dit ten dele reeds gebeurd. Iedere menselijke overeenkomst, hetzij moreel of materieel, kan zo opgesteld worden, dat zij voordeel oplevert voor alle betrokken partijen. Wij moeten er naar streven dit te maken tot een algemeen geldend criterium.

De volgende periode van tien jaar zal waarschijnlijk beheerst worden door overgangstechnieken in internationale betrekkingen. De geneigdheid tot de taktiek van het overtroeven zal niet verdwijnen, maar kan gematigd worden. Heden ten dage is er een krachtige tendentie, die erop gericht is de mensheid bekrompen politieke, economische en religieuze dogma's te doen overwinnen en het vertrouwen in de menselijkheid die de gehele mensheid gemeen heeft te bevorderen. Deze tendentie dient versterkt te worden, opdat de nieuwe aanpak zijn bruikbaarheid kan bewijzen nu kortzichtige methoden in discrediet geraakt zijn. De humanistische beweging doet een beroep op alle mannen en vrouwen, die de feiten en behoeften van onze tijd erkennen om hun krachten in te zetten voor de voorlichting en zelfbevrijding die de geestelijke voorwaarden vormen voor een wereldbestel zonder hetwelk de mensheid niet kan gedijen en misschien mogelijk niet kan voortbestaan.

d. Wereldpolitiek

Het Congres heeft kennis genomen van een verklaring aangaande de wereldpolitiek en dringt er bij iedere aangesloten organisatie op aan een kleine permanente werkgroep voor Wereld-Veiligheid samen te stellen met de volgende opdrachten:

1. het bestuderen van de problemen van nationale verdediging en internationale veiligheid;

2. het leggen van contact met andere groepen die zich bezighouden met deze problemen en met deze alle mogelijke vruchtbare samenwerking tot stand te brengen;

3. het bewuste denken over deze problemen binnen de organisatie te stimuleren, voor te lichten en onder woorden te brengen, en voorstellen tot actie te doen, indien dit gewenst mocht zijn;

4. het IHEU-secretariaat op de hoogte te stellen van elke ontwikkeling die van algemeen belang zou kunnen zijn, en eens per jaar een verslag uit te brengen aan het dagelijks bestuur omtrent de werkzaamheden van de werkgroep ten aanzien van het nationale beleid en de publieke opinie inzake de verdediging.

Verklaring over de wereldpolitiek

1. Daar de nucleaire impasse (die van de kernbewapening) zowel een dodelijke bedreiging als een uitdaging voor de mensheid betekent, moeten humanisten er op uit zijn hun bijdrage te leveren voor het voortbestaan van de mensheid.
Zij moeten helpen de alternatieven op te stellen, het vereiste inzicht te verspreiden en de samenwerking tussen de verantwoordelijke personen en lichamen te bevorderen.
Het tweede congres van de Internationale Humanistische en Ethische Unie (I.H.E.U.) in 1957 benadrukte de verantwoordelijkheid van de humanisten om een goedingelichte publieke opinie te bevorderen. Voor dit doel werden veel contacten tot stand gebracht, die resulteerden in een studie van het veiligheidsprobleem en zijn vertakkingen.

2. Intussen heeft de situatie zich in zoverre gewijzigd, dat de publieke opinie en ook de regeringen heden meer overtuigd schijnen te zijn van de weergaloze risico's van de atoomoorlogen dan zij in 1957 bleken te zijn.
Het politieke en strategische denken evenals het handelen op politiek gebied, worden nu zeer beslist beïnvloed door de noodzaak de risico's te verminderen en de oorlogszaken te vermijden; hiermede wordt een nieuw hoog niveau van

internationale verantwoordelijkheid in de geschiedenis van de mensheid bereikt. Niettemin, de risico's blijven bestaan. Onderhandelingen om tot overeenstemming te komen over een ontwapeningsplan vinden steeds voortgang, maar voortgang wordt niet gemaakt.
Er is niets dat de hoop aan kan wakkeren op enig spoedig resultaat. Deze ervaring brengt een politiek cynisme teweeg. Zonder de hoop op een praktisch alternatief van het geweld, doet het militairisme zich gelden en uitbarstingen van ongeduld zijn te verwachten. Voor zover het duidelijk is dat algemene en volledige ontwapening geen werkelijke politieke mogelijkheid is, behoort het publiek niet langer zand in de ogen te worden gestrooid door officiële verklaringen van gehechtheid aan dit ideaal als onmiddellijk doel. In plaats daarvan moeten officiële pogingen zich concentreren op werkzaamheden, die naar bereikbare doeleinden leiden, zoals beperkte ontwapening en het groeien van nieuwe opvattingen en voorwaarden van algemene en volledige ontwapening.
De huidige periode van machtsevenwicht en koude oorlog is geen blijvend resultaat van internationale stabiliteit en nationale veiligheid. Het grootste gevaar voor de vrede bestaat hierin, dat staatslieden en volkeren maar al te gauw de risico's zullen onderschatten van een vrede, gebaseerd op de onzekere ondergrond van de huidige impasse, omdat ze niet bereid zijn risico's te nemen, omdat ze niet bekend zijn.
Deze bereidheid is echter vereist om het traditionele patroon van de internationale betrekkingen te doorbreken en betrekkingen te vestigen, die beter passen bij de absoluut nieuwe situatie, teweeggebracht door de willekeurige en onberekenbare vernietigingskracht van de moderne wapens.
Tenzij en totdat men met deze noodzakelijke radicale verandering een aanvang maakt, zal het uitbreken van oorlog, die door trapsgewijze verergering een totale atoomoorlog wordt, een waarschijnlijkheid blijven, want de oude denkgewoonten en gedragspatronen, die altijd internationale conflicten hebben veroorzaakt, zullen blijven bestaan en het aantal regeringen, dat atoomwapens zoekt en verkrijgt, zal toenemen.

Intussen moeten toch de fundamentele principes van de huidige gebrekkige wereldorde (gegrondvest op machtsevenwicht) zoals het zich houden aan verdragen en het opgeven van agressie, getrouw worden verdedigd.
Aldus wordt de internationale toestand aan de ene kant gekenmerkt door een nieuwe voorzichtigheid in de politieke en militaire bereidheid om het uitbreken van een oorlog te voorkomen, aan de andere kant door een neiging gevaarlijk lang in de tijdelijke toestand van gewapende vrede te blijven, liever dan tot een verandering te komen, die nodig is om een toestand van duurzame vrede te vestigen, die wel degelijk binnen de menselijke mogelijkheden ligt.
Misschien is het grootste obstakel voor de vereiste veranderingen in het patroon van de betrekkingen tussen de regeringen wel het gebrek aan wederzijds vertrouwen. Dit grote obstakel kan geleidelijk worden verkleind en verwijderd als volhardende pogingen om dit te bereiken op vele fronten door steeds meer mensen worden verricht.

3. De pogingen, die nodig zijn van politieke, economische en sociale aard, zijn onder meer de volgende:

a. Het is noodzakelijk op te houden met denken in termen van zwart en wit, want er zijn geen vlekkeloze systemen, die tegenover duivelse staan en in ieder geval verkeren alle systemen in een toestand van ontwikkeling. Deze overweging moet niet leiden tot een onbeperkt relativisme, maar tot die graad van wederzijds begrip, die noodzakelijkerwijs vooraf moet gaan aan werkelijk stabiele

internationale verhoudingen. Een wedijverend naast elkaar bestaan is het enig alternatief voor een elkaar wederzijds vernietigend conflict.

b. Voor een wereldorde zijn instellingen nodig, en de Verenigde Naties voorzien hierin, maar alle volkeren moeten lid zijn en alle leden moeten vertrouwen hebben in haar samenstelling en het secretariaat voor de Ver. Naties en haar lichamen moeten volledig internationaal zijn en kunnen werken in de richting van een internationale orde en samenwerking. Dat wil zeggen de Ver. Naties moeten geen instrument zijn van enig blok. Alle blokken moeten doeltreffend aan het werk ervan kunnen deelnemen.
Maar deze toestand kan slechts worden bereikt met en door de Ver. Naties, zoals het nu is.

c. Onderhandelingen over politieke geschillen of in verband met gevaarlijke gebieden zijn vereist, en als regelingen worden bereikt, en gezamenlijk gegarandeerd, is er een begin niet alleen van politieke, maar ook van militaire samenwerking.
Een internationale strijdmacht gerecruteerd, geoefend en uitgerust voor optreden in geval van nood op plaatsen, waar moeilijkheden zijn, is niet alleen nuttig en gewenst maar ook noodzakelijk voor de ontwikkeling van het vertrouwen in een neutrale, gewapende macht, die optreedt onder internationaal politiek gezag.
Want men zal moeten erkennen, dat algemene en volledige ontwapening ondenkbaar is zonder de vestiging van een gezagsorgaan voor de veiligheid van de wereld en dat hiervoor optreden in de vorm van beperkte en doeltreffende gewapende interventie vereist is.

d. Onderhandelingen moeten ook plaats vinden om de bewapeningswedloop tot staan te brengen, om de risico's van onvoorziene oorlogen te beperken, om in wederzijdse garanties tegen verrassingsaanvallen te voorzien, om de verbreiding van kernwapens te voorkomen of te beperken, om atoombomproeven af te schaffen als een inleiding tot algemene ontwapening; zelfs als dit enige risico's met zich mee zou kunnen brengen ten aanzien van het machtsevenwicht.
Als er geen vorderingen worden gemaakt bij zulke onderhandelingen, moeten de oorzaken hiervan worden nagegaan om die te verwijderen. Dan zal een nieuwe benadering van de kwestie moeten worden beproefd evenals in andere gevallen van mislukking.

In dit verband moeten recente ontwikkelingen worden genoemd en toegejuicht zoals:
1. De benoeming van vertegenwoordigers van de USSR en de USA als gezamenlijke voorzitters van de Geneefse ontwapeningsonderhandelingen; die samen overleggen over de agenda.
2. De deelneming van neutralen aan de onderhandelingen.
3. De instelling door sommige regeringen van eigen ontwapeningsministeries.

e. Alle regeringen worden min of meer geleid en in toom gehouden door de invloed van de publieke opinie en deze wordt gevormd of beïnvloed door die publieke lichamen, die voorlichting en commentaar leveren, door scholen en inrichtingen van hoger onderwijs en andere opvoedkundige instellingen, maar ook op informele wijze in de dagelijkse omgang van de mensen.
Opvattingen, die betrekking hebben op de veiligheid en het verzekeren van de vrede variëren van die van het pacifisme tot die van nationalistische onverzoenlijkheid van hen, die zich slechts achter de onderhandelaar stellen als deze voor de overwinning zorgt. Meningen, die uit slechte voorlichting of extremisme ontstaan, kunnen niet alleen constructieve onderhandelingen over ontwapening of

politieke geschillen tegenwerken of onmogelijk maken, zij helpen ook gedragspatronen tot stand te brengen, die een positieve oorlogszaak vormen.
Daarom is elke poging om op de hoogte te raken van de feiten, anderen ervan op de hoogte te brengen en alle beschouwingen van belang in overweging te nemen, een fundamentele bijdrage tot vrede en veiligheid.

f. Discussies, die met kennis van zaken gevoerd worden zijn nuttig en noodzakelijk, niet alleen binnen de nationale grenzen, maar ook over die grenzen.
Internationale betrekkingen en persoonlijke contacten moeten worden bevorderd en vermeerderd door middel van de Ver. Naties en haar organen, particuliere organisaties, religieuze bewegingen, en vergaderingen van experts, zoals de Pugwash-conferenties, in de industrie en de handel, in de beroepen, de cultuur, de kunst en de sport. Voor dit doel achten we natuurlijk bezoeken en uitwisselingen over de ideologische grenzen heen van het allergrootste belang.

g. Internationale samenwerking kan niet wachten op de oplossing van alle politieke en militaire problemen. De machinerie van de Ver Naties en haar organen is beschikbaar voor een gecombineerde of gezamenlijke aanval op alle belangrijke vraagstukken die de mensheid kwellen of bedreigen: de bevolkingsuitbarsting, de verspilling en vernietiging van voorraden, de moeilijke positie van de volkeren in de onderontwikkelde gebieden, economische ontwrichtingen, rassendiscriminatie en andere vormen van discriminatie en onderdrukking.
De doordachte en bezielde leiding, die dr. Sen, diercteur-generaal van de Voedsel- en Landbouworganisatie, aan de wereld heeft gegeven door een anti-hongercampagne op touw te zetten, die iedereen probeert mee te laten doen aan een veldtocht voor de definitieve oplossing van een fundamenteel probleem, is een voorbeeld van het soort initiatief dat mogelijk vereist is, wil een doorbraak tot stand gebracht worden in de strijd tegen de kritieke noden van de mensheid.

h. Rechtvaardige verdeling van de welvaart moet echter niet zozeer beschouwd worden als een gunst verleend door welvarende volkeren aan ontwakende volkeren, maar eerder als een doelbewuste behartiging van gezamenlijke belangen, zonder politieke bemoeienis, maar met garanties voor een doeltreffend gebruik van de middelen. Daarom moet aandacht worden besteed aan volledige bovennationale organisatie van de economie, zowel regionaal als op wereldniveau, wat in de eerste plaats maatregelen vereist voor prijsstabilisatie van grondstoffen, waarvan de positie der volkeren die deze grondstoffen produceren allereerst afhankelijk is.

4 De fundamentele gedachte, die ten grondslag ligt aan deze overwegingen en ze verbindt, is het niet te vernietigen ideaal van een onverbreekbare menselijke verbondenheid in vrijheid, waarvan enige consequenties neergelegd zijn in het handvest van de Ver. Naties en haar Algemene Verklaring van de rechten van de Mens.
Deze consequenties zullen steeds meer hun utopisch karakter verliezen, naarmate mogelijkheden worden geschapen in alle delen van de wereld voor de ontwikkeling van een vrij burgerschap, geworteld in sociale diensten en tradities, die alle mensen in staat stellen zich te ontwikkelen tot een werkelijke rijpheid en verantwoordelijkheid die voldoen aan de eisen, gesteld in een moderne samenleving.
De vrijheid, die hier bedoeld wordt is niet noodzakelijkerwijs en overal de vrijheid van het particulier initiatief gesteld tegenover de democratische ordening van het economisch leven, maar is een verdediging van de veelvormige samenleving tegen elke vorm van totalitair bewind en onderdrukking. Tegelijkertijd moe-

ten vreedzame co-existentie en passende samenwerking met totalitaire staten en non-interventie in de zaken van alle onafhankelijke staten anders dan door de Ver. Naties evenzeer naar voren worden gebracht als noodzakelijke, leidende principes in de huidige toestand van de wereld.

5. Het is niet de taak van de I.H.E.U. te trachten gedetailleerde oplossingen te formuleren voor de grote internationale problemen waarvoor de mensheid in deze periode gesteld wordt. Het kernpunt ten aanzien van de wereldproblemen, zoals op alle andere gebieden van menselijk streven, is eenvoudig dat mensen voor de oplossing van hun problemen allereerst moeten vertrouwen op methoden van redelijkheid, gedachtenwisseling en wetenschap, als tegenhanger van de methode, gebaseerd op geweld en gemotiveerd door emotie en vooroordeel. Het is met deze opvatting van verantwoordelijk gedrag, dat humanisten een beroep doen zowel op Oost als West om de internationale problemen te benaderen in een geest van redelijkheid.

Door weloverwogen uiting te geven aan deze gedachten, meent de Internationale Humanistische en Ethische Unie, dat het zowel uitdrukking geeft aan als een beroep doet op de verantwoordelijkheid, die alle mensen gemeen hebben, ongeacht godsdienst, ras, klasse of politiek inzicht. In het bijzonder is dit beroep gericht tot vooraanstaande mensen van hoog gehalte op alle gebieden des levens om hun onmisbare capaciteiten in dienst te stellen van de oplossing van die problemen, die in onze tijd de mens in aanraking hebben gebracht met het begrip mensheid.

De vraag, waar het om gaat is of de mens in staat zal zijn zijn paniek en fatalisme uit te bannen en doelbewust en vindingrijk de voorwaarden zal kunnen scheppen voor een wereld, waarin de mens nog een toekomst heeft.

Beschrijvingsbrief 15e congres, blz. 29-31

XXII Humanistische geestelijke verzorging

Het congres van het Humanistisch Verbond, op 10 en 11 april 1965 te Utrecht bijeen, spreekt uit:
dat de gelijkgerechtigdheid der burgers in Nederland vergt dat de overheid de humanistische geestelijke verzorging en vorming op dezelfde voet behandelt als die der kerken en dat dit recht op de kortst mogelijke termijn dient te worden verwerkelijkt;
dat het onaanvaardbaar is dat de humanistische geestelijke verzorging in het algemeen en die in de inrichtingen van justitie voor minderjarigen en meerderjarigen in het bijzonder belemmerd wordt in haar vrije ontplooiing, daar deze humanistische geestelijke verzorging voor de geestelijke volksgezondheid van het buitenkerkelijk volksdeel, voor zover dat daarvan gediend is, van wezenlijk belang is.

Mens en Wereld, 20e jg. no. 9, 1-5-65
In en Om het H.V., 12e jg. no. 4, april 1965

XXIII Over oorlog en vrede

Het Congres van het Humanistisch Verbond, op 10 en 11 april 1965 te Utrecht bijeen,

I. stelt vast

a. dat er — tengevolge van de bewapeningswedloop in de wereld — een nukleair potentieel aanwezig is, zo groot dat de menselijke samenleving op aarde zou kunnen worden vernietigd;

b. dat er een duidelijke tendentie is naar een verdere verspreiding van kernwapens;

c. dat de kans op het uitbreken van een kernoorlog — tengevolge van b.v. de uitbreiding van een lokaal konflikt tot een wereldoorlog (wel als „escalation" aangeduid), een ongeluk (de „accidental war"), een technisch fout of een verkeerde beoordeling — toeneemt;

1e. naarmate het aantal nukleaire mogendheden groter wordt;

2e. als er situaties als „koude oorlog" of „gewapende vrede" gedurende een langer tijd bestaan, en

3e. indien er politieke en/of ekonomische spanningen aanwezig zijn, toenemen of ontstaan in een wereld met tot de tanden toe gewapende en/of zich steeds verder wapenende naties;

d. dat er wapens van een gelijksoortig of nog groter vernietigend effekt dan atomaire wapens tot ontwikkeling gebracht worden, met name biologische en chemische wapens;

e. dat de enorme hoeveelheid menselijke energie en het onvoorstelbaar grote stuk technisch en wetenschappelijk potentieel, die nu gebruikt worden voor de bewapening in de wereld, niet beschikbaar zijn voor een adekwate aanpak van dringende en gigantische — voor een zeer groot deel ekonomische — wereldproblemen, zoals de reeds nu allernoodzakelijkste strijd tegen honger, ziekte, armoede en onwetendheid in de z.g. ontwikkelingsgebieden, de wereldbevolkingstoename, water- en luchtverontreiniging, alsmede de aanpak van het vraagstuk van de toekomstige voedsel- en energievoorziening;

II. is van mening

a. dat een bewapeningswedloop grote risico's met zich brengt voor het menselijk welzijn;

b. dat een bewapeningswedloop niet de voorwaarden begunstigt, die noodzakelijk zijn om — binnen de kortst mogelijke tijd — tot een „veilige" en een voor ieder „leefbare" wereld te geraken;

c. dat er — naast de beide alternatieven: óf éénzijdige afschaffing van kernwapens óf handhaving van het „machtsevenwicht" der atoomkrachten — nog een derde mogelijkheid bestaat, nl. het bereiken van algemene en alzijdige, gekontroleerde ontwapening via een aantal tussenstadia, en dat op deze derde mogelijkheid de aktiviteiten van de humanisten gericht moeten zijn, waarbij tegelijkertijd het ekonomisch aspekt van de kollektieve veiligheid niet uit het oog verloren mogen worden;

III. geeft als uit zijn gezindheid voortvloeiend oordeel te kennen

dat het de mensheid onwaardig is — waar ook ter wereld, door welke natie of groep van naties en in welke situatie dan ook — nukleaire of biologische en chemische wapens daadwerkelijk-militair te gebruiken, omdat dit gebruik — door

de vernietigende uitwerking op de burgerbevolkingen van oorlogvoerende en niet-oorlogvoerende landen, maar vooral door de bij- en nawerking van kernexplosies tot in het nageslacht — redelijk, noch zedelijk te verantwoorden is;

IV. verklaart
dat het als een belangrijke taak van het georganiseerde humanisme (in Nederland het Humanistisch Verbond) beschouwt

a. elk streven te steunen dat er op gericht is, het gebruik van atoomwapens en biologische en chemische wapens internationaal te doen verbieden en onmogelijk te maken, indien het voorstellen betreft die geen aanzienlijke eenzijdige militaire voordelen opleveren;

b. door middel van eigen publiciteitsorganen en met behulp van de kommunikatiemiddelen en het wetenschappelijk potentieel, waarover het beschikt, in woord en geschrift mede de noodzakelijke voorlichting van de volken over de gevaren van de huidige bewapeningssituatie, de ekonomische problemen in de wereld en over de reëel lijkende mogelijkheden om uit de impasse te geraken, ter hand te nemen;

c. daadwerkelijke en morele steun te verlenen aan elk streven op wetenschappelijke basis, dat bewezen heeft — of belooft — een serieuze en objektief-zakelijke benadering te zijn van het vraagstuk oorlog en vrede met het doel de (kern)-oorlog te helpen voorkomen, zoals b.v. de internationale Pugwash-beweging (en in Nederland o.m. het Nederlands Pugwash Komitee en het Polemologisch Instituut aan de Rijksuniversiteit te Groningen);

V. dringt er bij de IHEU op aan stappen te ondernemen
a. bij de Regeringen van de nukleaire machten om
1e. die landen, die nog niet tot het partiële kernstopverdrag van Moskou zijn toegetreden, tot dit verdrag te doen toetreden;
2e. het partiële kernstopverdrag uit te breiden tot ook de ondergrondse proeven;
3e. al het mogelijke te doen om het internationaal ontwapeningsoverleg zo spoedig mogelijk te doen slagen, in het bizonder wat betreft de afschaffing van nukleaire, biologische en chemische wapens;

b. bij de Regeringen van de niet-nukleaire landen om
1e. alles na te laten wat deze landen tot atoommachten zou kunnen maken;
2e. hun volle energie te geven aan het streven om te komen tot alzijdige ontwapening met een instituut voor deugdelijke kontrole en korrigeer- en sanktiebevoegdheden;

VI. doet een beroep op
het menselijk geweten, het redelijk denken, het verantwoordelijkheidsbesef en het gevoel van menselijke solidariteit in de wereld om langs pedagogische, wetenschappelijke, politieke en juridische weg te komen tot een ontwapende wereld met een internationale rechtsorde, waarin slechts plaats is voor nationale politie-eenheden (voor binnenlands gebruik) en een wereld-vredesmacht — als gezagsorgaan voor handhaving van de veiligheid in de wereld — met nauw omschreven en door alle landen vrijwillig aanvaarde en gerespekteerde bevoegdheden;

VII. maakt deze resolutie kenbaar
a. aan de (nederlandse) pers, radio en televisie;

b. (via de IHEU) aan de Regeringen van de nukleaire en niet-nukleaire landen;

VIII en verzoekt
het eerstkomende congres van de International Humanist and Ethical Union een resolutie van gelijke strekking aan te nemen.

In en Om het H.V., 12e jg. no. 4, april 1965

XXIV Dominicaanse Republiek

Het dagelijks bestuur van het Humanistisch Verbond heeft op 10 mei 1965 aan minister-president mr. J. M. L. Th. Cals onderstaande brief gestuurd:

Het dagelijks bestuur van het Humanistisch Verbond,
beseffend dat het in het algemeen niet op de weg van het Humanistisch Verbond kan liggen stelling te nemen in allerhande politieke problemen, voelt zich thans evenwel zozeer verontrust door de keer die de internationale ontwikkeling dreigt te nemen, dat het meent niet te mogen nalaten uitdrukking te geven aan de zorg die deze ontwikkeling wel moet veroorzaken,
het heeft niettemin met voldoening kennis genomen van de verklaring van president Johnson van de Verenigde Staten, waarin de Europese volken worden opgeroepen niet terug te vallen in een enghartig nationalisme, dat immers inderdaad als een gevaar is te beschouwen, zowel voor het welzijn van de wereld in het algemeen, als voor dat van de democratische naties in het bijzonder,
het meent evenwel uit een aantal gebeurtenissen van de laatste tijd de verontrustende conclusie te moeten trekken, dat ook de regering van de Verenigde Staten in toenemende mate haar buitenlandse beleid lijkt te laten beheersen door voornamelijk binnenlandse politieke overwegingen, waarbij naar het schijnt niet steeds de zorgvuldigheid in acht genomen wordt, die een voorwaarde is voor een aanvaardbare internationale samenleving,
het kan zich met name niet onttrekken aan de pijnlijke indruk, dat inmenging in de interne aangelegenheden van de Dominicaanse Republiek nauwelijks is afgestemd op de belangen van de bevolking van Santo Domingo, of die van de democratie in dit deel van de wereld, noch duidelijk op de bevordering van de vrijheid van de volken op het westelijk halfrond,
het doet dan ook een beroep op de Nederlandse regering er bij haar Amerikaanse bondgenoot — zonodig ook in de Veiligheidsraad — op aan te dringen om onverwijld zijn troepen terug te nemen van het grondgebied van de Dominicaanse Republiek, zodat de bemiddeling tussen partijen aldaar werkelijk en bij uitsluiting in handen kan worden gelegd van de Organisatie van Amerikaanse staten,
het spreekt het vertrouwen uit, dat deze gemeenschap van Amerikaanse republieken op korte termijn de wegen en middelen zal weten te vinden om aan het gerechtvaardigde verlangen van de bevolking van Santo Domingo naar herstel van de normale constitutionele verhoudingen in dit land tegemoet te komen en daarmee een eind te maken aan een situatie die een hoogst bedenkelijke internationale ontwikkeling kan inleiden.

Mens en Wereld, 20e jg. no. 11, 29-5-65;
Het Woord van de Week, 18e jg. no. 20, 16-5-65

XXV Verenigde Naties

Mede naar aanleiding van de rapporten en discussies terzake op de jongste zitting van het uitvoerende comité van de Internationale Humanistische en Ethische Unie, heeft het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond gemeend zich te moeten richten tot de Nederlandse regering en via de dagbladpers tot het Nederlandse volk. Het roept op om de Organisatie der Verenigde Naties de steun en het vertrouwen te geven die het van alle regeringen en alle volkeren behoeft om de bij het Handvest der Verenigde Naties opgedragen taken te vervullen.

Terwijl op 24 oktober 1945 de Organisatie van de Verenigde Naties op basis van het in juni van dat jaar vastgestelde Handvest tot stand kwam, kan nu, twintig jaar nadien, niet anders vastgesteld worden dan dat de stand van de internationale betrekkingen tussen de naties onderling — al dan niet verenigd in blokken — aanleiding geven tot ernstige verontrusting.
Telkenmale geraakten wij gevaarlijk dicht bij een wereldomvattende oorlog, terwijl in die twintig jaren de wapens vrijwel nooit in alle delen van de wereld tot rust kwamen. Tot een werkelijke beveiliging tegen de oorlogsgesel — volgens de eerste woorden van de handvestverklaring — is het nog niet gekomen,
De vreselijke gevolgen voor de mensheid in haar geheel en in lengte van dagen van een eventuele oorlog met kernwapenen, die zonder overdrijving als politiek masochisme moet worden gebrandmerkt, zowel als de volslagen dwaasheid om in het huidige tijdsgewricht te menen dat politieke vraagstukken, hoe belangrijk ook, door militaire middelen zouden kunnen worden opgelost, en ongetwijfeld zijn velen in vele landen hiervan tot in het diepst van hun ziel overtuigd.
Nochtans dreigt onze wereld in een dergelijke rampzalige situatie te geraken. Het tegenover elkaar stellen van steeds grotere militaire krachten in Vietnam, de gevaarlijk gespannen verhoudingen tussen India en Pakistan waarbij evenzeer de militair machtigste mogendheden betrokken dreigen te geraken, zijn slechts enkele voorbeelden van het dreigend afglijden naar een voor de mensheid in haar geheel meest noodlottige toestand. In alle landen zijn zij die zich verantwoordelijk weten en die tot oordelen in staat en geroepen zijn, ten zeerste verontrust over deze ontwikkeling, maar kennelijk voelen zij zich niet in staat deze dreiging te keren.

Het toenemend gebrek aan vertrouwen in de Verenigde Naties als instrument voor handhaving van de vrede en voor het tot stand brengen van internationale rechtsorde is één van de oorzaken van die wankelmoedigheid. Het is niet nieuw voor de Verenigde Naties dat een grote mogendheid haar aanvalt, maar thans is er een groeiende neiging bij de grotere mogendheden om de Verenigde Naties te negeren en zich geringschatting van de Verenigde Naties aan te matigen. Het lijkt wel alsof bij onderlinge overeenstemming van de grootmachten aan de Verenigde Naties het spelen van een belangrijke rol bij het handhaven van vrede bij dreiging van conflicten ontzegd wordt. Hierdoor wordt afbreuk gedaan aan haar gezag en haar mogelijkheden tot effectieve werkzaamheid verminderd.

Wel aanvaardt men gaarne — vooral ook in de ontwikkelingslanden — dat de werkzaamheden van de Verenigde Naties op sociaal, economisch en opvoedingsgebied van uitermate groot belang zijn, maar het is een illusie om te denken dat de Verenigde Naties, tot stand gekomen met het beeld voor ogen van een wereldgemeenschap als antwoord op de in 1945 na de tweede wereldoorlog door het mensdom gekoesterde hoop op vrede en samenwerking tussen alle volkeren, zou kunnen blijven voortbestaan als een instelling die zich louter met dergelijke diensten bezighoudt. Aan de Verenigde Naties dient onvoorwaardelijke

en toegewijde steun gegeven te worden om haar primaire en meest wezenlijke doelstellingen te verwerkelijken.

Het is dan ook vooral nu van het grootste belang dat de stem van het gezonde verstand zich laat horen teneinde te voorkomen dat de wereld in een rampzalige wereldoorlog verzeild raakt. Als humanisten menen wij internationaal een bijzondere verantwoordelijkheid te hebben bij het streven om tot herstel te komen van nuchterheid en objectiviteit in de meningsvorming van de volkeren terzake van de vraagstukken waar het hier om gaat, en het streven om waar nodig de regeringen te bewegen daadwerkelijk vrede en samenwerking met alle middelen te bevorderen en een uitholling van de Verenigde Naties te voorkomen.

Het tot gelding brengen in de volkeren van de niet nationalistisch gebonden, maar op de gehele mensheid gerichte beginselen van zelfontplooiing in medemenselijkheid — basis van het moderne humanisme — en welke voor de samenleving der volkeren geformuleerd zijn in de preambule van het Handvest der Verenigde Naties, zal leiden tot het niet meer mogelijk zijn van een regeringspolitiek die — al dan niet verpakt in idealistische omhullingen — gebaseerd is op militaire overwegingen en dient om aan nationale machtsbehoeften te voldoen.

Het versterken van de Verenigde Naties en het verzekeren van actieve steun aan haar en haar doelstellingen, is een onmisbaar deel van elke inspanning om vrede te bereiken en te handhaven. Elke bevestiging van trouw aan de in 1945 beleden beginselen is een bijdrage tot het ombuigen van de gevaarlijke tendens van apathie, die tot afglijden naar rampzalige situaties kan leiden.

Daartoe op te roepen is het doel van deze verklaring.

Mens en Wereld, 20e jg. no. 23, 11-12-65;
Het Woord van de Week, 18e jg. no. 50, 12-12-65;
In en Om het H.V., 12e jg. no. 11, dec. 1965

Nieuwjaarsbrieven van het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond 1947-1966

Nieuwjaarsbrief 1947	uittreksel in Mens en Wereld,		jan. 1947
Nieuwjaarsbrief 1948	uittreksel in Mens en Wereld,	3e jg. no. 1,	22- 1-48
Nieuwjaarsbrief 1949	Het Woord van de Week,	2e jg. no. 1,	2- 1-49
Nieuwjaarsbrief 1950	Het Woord van de Week,	3e jg. no. 1,	1- 1-50
Nieuwjaarsbrief 1951	Het Woord van de Week,	3e jg. no. 53,	31-12-50
Nieuwjaarsbrief 1952	Het Woord van de Week,	4e jg. no. 52,	30-12-51
Nieuwjaarsbrief 1953	Het Woord van de Week,	6e jg. no. 1,	4- 1-53
Nieuwjaarsbrief 1954	Het Woord van de Week,	7e jg. no. 1,	3- 1-54
Nieuwjaarsbrief 1955	Het Woord van de Week,	8e jg. no. 1,	2- 1-55
Nieuwjaarsbrief 1956	Het Woord van de Week,	9e jg. no. 1,	1- 1-56
Nieuwjaarsbrief 1957	Het Woord van de Week,	9e jg. no. 53,	30-12-56
Nieuwjaarsbrief 1958	Het Woord van de Week,	11e jg. no. 1,	4- 1-58
Nieuwjaarsbrief 1959	Het Woord van de Week,	12e jg. no. 1,	4- 1-59
Nieuwjaarsbrief 1960	Het Woord van de Week,	13e jg. no. 1,	3- 1-60
Nieuwjaarsbrief 1961	Het Woord van de Week,	14e jg. no. 1,	1- 1-61
Nieuwjaarsbrief 1962	Het Woord van de Week,	15e jg. no. 1,	31-12-61
Nieuwjaarsbrief 1963	Het Woord van de Week,	16e jg. no. 1,	30-12-62
Nieuwjaarsbrief 1964	Het Woord van de Week,	17e jg. no. 1,	29-12-63
Nieuwjaarsbrief 1965	Het Woord van de Week,	18e jg. no. 1,	3- 1-65
Nieuwjaarsbrief 1966	Het Woord van de Week,	19e jg. no. 1,	2- 1-66

Publicaties van het Humanistisch Verbond 1946-1965

I. Rapporten

Bijbelkennis en Godsdienstonderwijs op de Openbare School, rapport van een commissie ingesteld door het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond. (1947, 24 blz.; diverse malen herdrukt)

Rapport van de *echtscheidingscommissie,* ingesteld door het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond. (1950, 13 blz.)

Eed en Belofte, rapport van een commissie ingesteld door het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond. (1950, 4 blz.)

Humanisme en Opvoeding, rapport van een commissie, benoemd door het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond in zijn vergadering van 31 mei 1947. 1950, 40 blz.; 2e herziene druk, 1961, 31 blz.)

Mens en Verbond, rapport van een commissie ingesteld door het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond. (1954, 19 blz.)

Rapport van een commissie tot *herziening van de beginselverklaring,* ingesteld door het hoofdbestuur bij besluit van 21-6-52 en 2-5-53. (In en Om, 1954, no. 5, oktober 1954)

Humanisme en Sociale Gerechtigheid, rapport van een commissie ingesteld door het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond bij besluit van 22 oktober 1949. (1955, 30 blz.; 2e druk, 1963)

Laagontwikkelde Gebieden, rapport van een commissie ingesteld door het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond en uitgebracht dd. 19 maart 1956. (1956, 15 blz.)

Studiekosten, rapport van een commissie ingesteld door het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond. (1958, 27 blz.)

Het Rassenprobleem, rapport van een commissie ingesteld door het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond. (1958, 10 blz.)

II. Andere niet-periodieke publicaties

Beginsel en Doel van het Humanistisch Verbond. (1947; 2e druk, 1948; 3e druk, 1949; 4e herziene druk, 1951; 5e herziene druk, 1953; 6e herziene druk, 1955; 7e druk, 1960; 8e druk, 1962; 9e druk, 1964)

Het Humanisme in de Maatschappij (prof. mr. H. R. Hoetink, drs. H. Bonger, mr. H. B. J. Waslander). (1946, 16 blz.)

Levend Humanisme (dr. J. P. van Praag, dr. J. C. Brandt Corstius, dr. G. Stuiveling). (1946, 16 blz.)

Het Humanisme na deze Oorlog (dr. G. Stuiveling, dr. J. P. van Praag, A. L. Constandse). (1946, 15 blz.)

Had Stoffel gelijk? (1946, 8 blz.)

Dr. D. Loenen, *In de Spiegel der Oudheid.* (1947, 16 blz.)

Wij Humanisten (8 radiolezingen). (1947, 32 blz.)

Gerard Walschap, *Beeld van de Humanist.* (1947, 16 blz.)

Prof. dr. H. J. Pos, *Personalisme en Humanisme.* (1947, 14 blz.)

Dr. J. P. van Praag, *Autonoom Humanisme.* (1947, 15 blz.)

Humanistische Waarden (10 radiolezingen). (1948, 48 blz.)

H. G. Cannegieter, *A.B.C. voor Mens en Samenleving.* (1948, 82 blz.)

Dr. D. Loenen, *Uit de Schat van Hellas.* (1948, 16 blz.)

Ir. P. Schut, *Wereldbeeld en Wereldbeschouwing.* (1948, 16 blz.)

Dr. J. C. Brandt Corstius, *De Menselijke Waardigheid.* (1948, 13 blz.)

Mr. H. B. J. Waslander, *Humanisme en Samenleving.* (1948, 15 blz.)

L. van Gelder, *Opstand der Horden.* (1948, 16 blz.)

Dr. L. G. van der Wal, *De Toets der Rede.* (1948, 16 blz.)

Kerstviering in het Humanistische Gezin. (1948, 19 blz.)

Bezwaren tegen het Humanistisch Verbond? (1948, 10 blz.)

Dr. J. P. van Praag, *Humanisme en Communisme.* (1949, 12 blz.)

M.G. Warffemius, *Het Humanistisch Verbond en de Onkerkelijken.* (1949, 11 blz.)

H. Lips, *Wat doet het Humanistisch Verbond?* (1949, 18 blz.)

M. G. Warffemius, *Denkers en Strijders.* (1949, 121 blz.)

M. Knoop, *Opvoeden in Humanistische Geest.* (1949, 11 blz.)

Ik doe nergens aan (Volkstelling 1947). (1949, 6 blz.)

Wordend Humanisme (dr. D. Loenen, dr. J. P. van Praag, dr. O. Noordenbos). (1950, 62 blz.)

Libbe van der Wal, *Humanistische Waarde-fundering.* (1950, 12 blz.)

Dr. J. C. Brandt Corstius, *Syllabus Humanisme en Oorlog.* (1950, 5 blz.)

C. H. Schonk, *Plezier in het werk.* (1951, 16 blz.)

A. C. Ploeg-Ploeg, *Het gezonde Huwelijk.* (1951, 16 blz.)

Dr. J. P. van Praag, *Een poging tot Plaatsbepaling.* (1951, 16 blz.)

Prof. dr. B. Faddegon, *Oud-Indische Mystiek.* (1951, 16 blz.)

Dr. V. W. D. Schenk, *Sexuele Opvoeding.* (1951, 12 blz.)

Stenen voor Brood . . . (1952, 13 blz.)

Mens en Lied (liederenbundel). (1952, 96 blz.)

Dr. A. Dietz, *Over waarde en norm in het Humanisme.* (1952, 14 blz.)

Wat ben ik eigenlijk? (1952, 11 blz.; 2e herziene druk, 1955; 3e druk 1957; 4e druk, 1959; 5e druk, 1961; 6e druk, 1964)

Humanisme en Religie (J. P. van Praag, D. H. Prins, P. Schut, G. H. Streurman, H. Redeker, Kwee Swan-Liat). (1953, 91 blz.; 2e druk, 1954)

Dr. J. P. van Praag, *Geestelijke verzorging op Humanistische grondslag.* (1953, 40 blz.; herdruk, 1958)

Het Humanistisch Verbond antwoordt. (1954, 32 blz.)

Ontmoeting der Levensovertuigingen (dr. H. Faber, dr. A. L. Constandse, dr. Bernard Delfgaauw, prof. dr. H. J. Bavinck, dr. J. P. van Praag). (1954, 57 blz.)

Een verrassende ontmoeting. (1955, 8 blz.; 2e druk, 1958; 3e druk, 1959)

Dit wordt gedaan! (1955, 32 blz.; herziene uitgave, 1958, 3e druk, 1964)

J. Bijleveld, *Ik doe nergens aan.* (1955, 4 blz.; 2e druk, 1957)

Humanistische Gedachten (10 radiolezingen). (1955, 44 blz.; 2e druk, 1956)

C. H. Schonk, *Het groepsgesprek in de Humanistische Geestelijke Verzorging.* (1955, 44 blz)

De Humanistische groep in de Gemeenschap. (1955, 14 blz.)

Prof. dr. Libbe van der Wal, *Iphigeneia in Argos.* (1956, 61 blz.)

Verontrusting en Vertrouwen. (1956, 2 blz.; 2e druk, 1957)

H. Bonger, *Bouwstenen tot de geschiedenis van het Humanistisch Verbond.* (1956, 58 blz.)

T. T. ten Have, *Echt en onecht in geloof en ongeloof.* (1956, 19 blz.; 2e druk, 1958; 3e druk, 1965)

Kwee Swan-Liat, *Bibliography of Humanism.* (1957, 44 blz.; 1e aanvulling, 1961, 3 blz.)

A. J. Groenman-Deinum, *Onze kinderen tussen Humanisme en Christendom.* (1957, 15 blz.)

Dr. J. P. van Praag, *Modern Humanisme.* (1957, 28 blz.; 2e druk, 1961; 3e druk, 1965)

Humanisme en Rede (J. P. van Praag, T. T. ten Have, Albert Daan, Libbe van der Wal, H. J. Blackham, H. Bonger). (1957, 90 blz.)

Dr. J. C. Brandt Corstius, *De idee van de Openbare School.* (1957, 8 blz.; 2e druk, 1959)

Dr. J. C. Brandt Corstius, *Ik sta er helemaal achter.* (1957, 3 blz.)

Prof. dr. M. J. G. Minnaert, *Mens en Kosmos gezien door een Humanist.* (1957, 3 blz.)

Dr. J. P. van Praag, *De dag ligt nog voor ons.* (1959, 26 blz.; 2e druk, 1962; 3e druk, 1965)

Dr. J. P. van Praag, *De bekrompenheid van „Christelijk Nederland".* (1959, 3 blz.)

J. P. van Praag, *Practische arbeid en Humanistische overtuiging.* (1960, 12 blz.)

De toepassing van de „selfsurvey" in de Humanistische Gemeenschap. (1960, 78 blz.)

B. W. Schaper, *De nieuwe situatie van de natuuronderzoeker.* (1960, 14 blz.)

Humanistische Geestelijke Verzorging. (1961, 2 blz.)

Dr. J. P. van Praag, *Oorlog en Vrede.* (1963, 8 blz.)

De Humanist tussen de Wereldmachten (J. P. van Praag, H. J. Roethof, J. Koopman, B. W. Schaper). (1963, 46 blz.)

Wat is eigenlijk Humanisme? Wat doen die Humanisten? (dr. J. P. van Praag, Th. W. Polet). (1963, 14 blz.; 2e druk, 1964; 3e druk, 1965)

Humanistisch Vormingsonderwijs. (1963, 21 blz.; herziene uitgave, 1964)

Dr. J. P. van Praag, *Humanisme en Sexualiteit.* (1964, 30 blz.)

Humanistisch Credo (dr. J. P. van Praag, H. Lips, P. Wiemers S.J., J. A. T. Robinson, dr. H. J. Heering). (Uitgave Bureau Hoofdraadsman Humanistische Geestelijke Verzorging voor Militairen). (1964, 56 blz.)

Humanisten over oorlog en vrede (Kwee Swan-Liat, Libbe van der Wal, W. Wierda, P. Thoenes, G. F. Makkink, H. J. Roethof, A. A. van Ameringen, B. W. Schaper). (1965, 72 blz.)

Het Humanisme in de moderne wereld (J. P. Mazure, H. Bonger). (1965, 19 blz.)

H. Lips, *Bevrijdend Humanisme.* (Uitgave Bureau Hoofdraadsman Humanistische Geestelijke Verzorging voor Militairen). (1965, 152 blz.)

III. Periodieken

Mens en Wereld, veertiendaags.
1946 (1e jg.) - 1953 (8e jg.) maandelijks; in 1946 onder de titel „Humanistisch Verbond. Mededelingenblad" (no. 1-4), resp. „Humanistisch Verbond" (no. 5-11).
1954 (9e jg.) - 1965 (20e jg.) veertiendaags.

Het Woord van de Week, wekelijks; voornamelijk teksten van radiolezingen.
1948 (1e jg.) - 1965 (18e jg.)

In en Om het Humanistisch Verbond, maandelijks; mededelingen voor de leden van het Humanistisch Verbond.

1954 (1e jg.) - 1963 (10e jg.) 5 tot 8 nummers per jaar; vanaf 4e nummer van 9e jg., 1962, tot 8e nummer van 10e jg., 1963, behalve 2e en 3e nummer van 10e jg., onder de titel „Mededelingen voor onze leden". (In deze periode verscheen onder de titel „In en Om het Humanistisch Verbond" enkele malen een mededelingenblad voor de sympathisanten).
1964 (11e jg.) - 1965 (12e jg.) maandelijks.

Kader, tweemaandelijks orgaan voor functionarissen van het Humanistisch Verbond.
1958 (1e jg.) - 1965 (8e jg.)
Voordien verschenen afzonderlijk:

De Gemeenschap, tweemaandelijks orgaan voor de gemeenschapsbestuurders van het Humanistisch Verbond. 1956 - 1957. Voorafgegaan door de periodieke „Nieuwsbrief van het Centraal Bureau".

De puntjes op de I van het Practisch Humanisme, maandelijks orgaan van de Centrale Commissie Practisch Humanisme. 1954 - 1957. Voorafgegaan — in 1953 — door de periodieke „Rondzendbrief van de Commissie Practisch Humanisme".

De Stemvork, driemaandelijks orgaan van en voor de sprekers van het Humanistisch Verbond. 1954 - 1957.

Taak en Toekomst, onregelmatig verschijnend orgaan van het Centrum voor Humanistische Vorming.
1963 (1e jg.) - 1965 (3e jg.)

Ego, maandblad van de humanistische geestelijke verzorging voor militairen.
1962 (1e jg.) - 1963 (2e jg.) maandblad van en voor jongeren, uitgegeven door het Humanistisch Thuisfront.

1964 (3e jg.) - 1965 (4e jg.) maandblad van de humanistische geestelijke verzorging voor militairen, uitgegeven door het Humanistisch Thuisfront, onder verantwoordelijkheid van het Humanistisch Verbond.

Rekenschap, driemaandelijks, uitgave van de Humanistische Stichting Socrates, tijdschrift voor wetenschap en cultuur.
1954 (1e jg.) - 1965 (12e jg.)

Humanistische Documentatiedienst, maandelijks, uitgave van het Humanistisch Centrum Mens en Wereld.
1952 (1e jg.) - 1953 (2e jg.) tweemaal per maand, onder de titel „Humanistische Persdienst".
1954 (3e jg.) - 1965 (14e jg.) maandelijks, tot en met november 1954 nog onder de titel „Humanistische Persdienst".

International Humanism, driemaandelijks, uitgave van International Humanist and Ethical Union.
1962 - 1965 (Vol. I, no. 1-16)
Voorafgegaan — van 1954 tot 1961 — door ,,Information Bulletin'' (no. 1-32)

Beginselverklaring van het Humanistisch Verbond

I.

Tekst van 1946 (vastgesteld op oprichtingsvergadering)

Beginsel en Doel van het Humanistisch Verbond

1 Onder humanisme wordt verstaan de levens- en wereldbeschouwing, die zich, zonder uit te gaan van het bestaan van een persoonlijke godheid, baseert op de eerbied voor de mens als bijzonder deel van het kosmisch geheel, als drager van een niet aan persoonlijke willekeur onderworpen normgevoel en als schepper van geestelijke waarden.

2 Het humanisme gaat uit van de erkenning, dat de mens de behoefte gevoelt, zich een beeld te vormen van de werkelijkheid; het humanisme streeft naar een beeld dat de toets der rede kan doorstaan.

3 Het humanisme is in de Westerse cultuur thans niet denkbaar zonder de principiële erkenning van de persoonlijke vrijheid, de sociale gerechtigheid en de culturele verantwoordelijkheid.

4 Het Humanistisch Verbond wil allen, die het bovenomschreven humanisme aanvaarden, verenigen teneinde de verdieping, de verdediging en de verbreiding van de humanistische levens- en wereldbeschouwing te bevorderen.

5 Het Humanistisch Verbond streeft ernaar een organisatie op te bouwen, die in staat is in geestelijk en cultureel, paedagogisch en sociaal opzicht leiding te geven aan het buitenkerkelijk deel van het Nederlandse volk.

Mededelingenblad 1e jg. no. 1, en rectificatie in Mededelingenblad, 1e jg. no. 2, blz. 2

N.B. Op de eerste algemene vergadering, gehouden op 28 en 29 september 1946 werd in punt 1 na „schepper van" toegevoegd „en deelhebber aan", en in punt 5 na „leiding te geven" toegevoegd „inzonderheid". De aldus gewijzigde tekst is opgenomen in „Mens en Wereld" van januari 1947.

II.

Tekst van 1955 (vastgesteld door 9e Congres, gehouden op 23 en 24 april 1955 te Arnhem).

Beginsel

De humanistische levensovertuiging wordt gekenmerkt door het pogen om leven en wereld te verstaan met een beroep op menselijke vermogens en zonder uit te gaan van bijzondere openbaring. Bij alle schakering, die binnen deze overtuiging mogelijk is, worden daarbij de volgende grondslagen erkend:

1 Het humanisme acht een waardebesef dat niet naar willekeur kan worden gewijzigd, wezenlijk voor de mens.

2 Het humanisme eist de voortdurende bereidheid zich in denken en doen redelijk te verantwoorden.

3 Het humanisme eerbiedigt de mens als enkeling en als lid van de samenleving in zijn menselijke waarde.

4 Het humanisme erkent dat de mens deel heeft aan natuurlijke, maatschappe-

lijke en kosmische verbanden.
5 Het humanisme stelt vrijheid èn gerechtigheid als eis voor het persoonlijk en maatschappelijk leven.
Het humanisme vraagt om beleving en verwezenlijking van zijn beginselen in de praktijk van het leven.

Doel
1 Het Humanistisch Verbond wil allen verenigen, die het bovenomschreven humanisme aanvaarden.
2 Het beoogt de verdieping, verbreding en verdediging van de humanistische levensovertuiging.
3 Het streeft er naar een geestelijk centrum te vormen voor hen die niet godsdienstig zijn.

Mens en Wereld, 10e jg. no. 10, 14-5-55;
In en Om het H.V., 1955 no. 5, 11-6-55

Inhoud blz.

Inleiding 1

Publieke verklaringen van het Humanistisch Verbond (1946-1965) 2

I. Het Humanistisch Verbond over Indonesië (1947) 2
II. De Vastenbrief van de Nederlandse Bisschoppen (1947) 3
III. Tegen ondermijning van het openbaar onderwijs (1947) 4
IV. Indonesië (1947) 4
V. Tsjecho-Slowakije (1948) 5
VI. Het radiobestel en het humanisme (1948) 5
VII. Mishandelingen in Indonesië (1949) 6
VIII. Humanisme en communisme (1949) 7
IX. De internationale toestand (1951) 8
X. Humanisme en Christendom (1951) 9
XI. Met toenemende bezorgdheid (1951) 11
XII. Met pijnlijke verbazing (1953) 12
XIII. Verklaring n.a.v. de herdenking van het 100-jarig bestaan van de R.K.-bisschoppelijke hiërarchie (1953) 14
XIV. Resoluties van het Eerste Internationaal Humanistisch Congres, Amsterdam 1952 (1953) 15
XV. Hongarije (1956) 18
XVI. Proeven met atoombommen (1957) 19
XVII. Kernwapenen (1958) 20
XVIII. Zuidafrikaanse rassenpolitiek (1960) 21
XIX. Kernwapenen (1963) 22
XX. Stopzetting atoombomproeven (1963) 22
XXI. Resoluties van het derde congres van de Internationale Humanistische en Ethische Unie, Oslo 1962 (1963) 23
XXII. Humanistische geestelijke verzorging (1965) 29
XXIII. Over oorlog en vrede (1965) 30
XXIV. Dominicaanse Republiek (1965) 32
XXV. Verenigde Naties (1965) 33

Nieuwjaarsbrieven van het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond (1947-1966) 35

Publicaties van het Humanistisch Verbond (1946-1965) 36
I. Rapporten 36
II. Andere niet-periodieke publicaties 36
III. Periodieken 39

Beginselverklaring van het Humanistisch Verbond
I. Tekst van 1946 40
II. Tekst van 1955 40

Inhoud 43